Marin Držić

HEKUBA

Bulaja naklada

Hekuba

Marin Držić

Sadržaj

PRVI ČIN

DRUGI ČIN

TREĆI ČIN

ČETVRTI ČIN

PETI ČIN

Bilješke

Rječnik

Bilješka o autoru

Impressum

Imena

SJEN POLIDORA

HEKUBA, kraljica od Troje

Kor od žena trojanskijeh

POLIKSENA, kći Hekubina

ULISE

TALTIBIJO, sluga Agamenona

Sluga Hekubina

POLINESTO, kralj od Tracije

AGAMENON, kralj od Mičene

SEMIKOR

PRVI ČIN

Prvi prizor

SJEN POLIDORA

Iz strašne tej sjeni, gdi je taj vječna noć,
  veselja gdi, jaoh, nî, gdi plač svu ima moć,
iz pakla, gdi s mukom ne ufav milosti
  duše, jaoh, živu tom vječnome gorkosti,
gdi smeta ognjen mrak, od pakla tej strane
  na slatki došao zrak svitlosti sunčane,
svitlosti, ka toli mila jes umrlim
  na zemlji, ka doli slatka je hrana svim,
došao duh, tužna sjen mrtva Polidora[1],
  jes tri dni ki[2] ubjen tuj leži kraj mora,
jedihni sin, štapak Hekube[3] kraljice,
  razgovor sâm sladak u nje sve tužice,
došao prijeku smrt da skažem svim na svit,
  koja me hotje strt mlađahna prem u cvit.
Kažem se[4] vam sada, neka ste svjedok vi
  od suza i jada, smrti me i krvi,
pod suncem umrlim zrcalo neka jes
  i vječni nauk svim prihuda moja čes.
Tkogodi milostiv začuvši, more bit,
  mû tužbu i moj gniv hoće mi haran bit,
staviti ter bude u pisma[5] svitla taj

mê tužbe prihude, da je moj vječni vaj,
da žive tužba mâ, da nigda, jaoh, ne mre,
da mojim suzama tkogodi suze otre,
pokli smrt ne u vrime hotje me uzeti,
da tužno mê ime vik slove na svijeti[6].
I da vam sve znat jes gdi smo sad: mjesto ovoj,
prid kim je Keronez[7], kićeno polje toj,
perivoj Tracije[8], ovdi kralj zli vlada,
Polinesto[9], ki je uzmnožan kralj sada;
kraljuje taj ljudi, oružna s kim je vlas,
junačtva kih svudi visoki slove glas,
kralj grabeć, kralj lakom, krvnik bez milosti
potlači zlobom tom cvit moje mladosti.
Svjedok će vječni bit u vrijeme svakoje
mjesto ovo svim na svit od krvi od moje.
Ovdi moj krvnik slip oči će žuditi,
ovdi sve u jedan hip zlobe će platiti;
ovdi će dva braca za tuđ grih smrt primit,
dva sinka za zla oca pravi će ovdi umrit.
Ma pokle s milosti svaki od vas gorki jad
i plač mê mladosti s suzami sliša sad,
budem vam ja kazat, da vaša dobrota
tuj svrhu bude znat mojega života.
Otac moj veliki od Troje kralj sioni,
istočne strane ki u dobre vlada dni, -
strašiv se česti zle, umrle ka tira
i ljucke stvari sve napokon satira,
i znajuć pod nebi da vječno ništa nî,
taj njekad čestit bi sad je od svih najtužn'ji,
u misal upade da Troju i svoje
visoke tej zgrade Grci kad ne osvoje,
od gradov obstupi er svaka zla prijete,
nesreća taj skupi ujedno sve štete, -
malahna iz Troje ter mene on posla,
malahan da boje ne gledam ni taj zla,
sahranjen da stoju[10] daleče od rati[11],
mlade dni u goju da budem trajati.

Polinesta zloga u krilo poslan bih
  a kraljestva svoga u ljepši grad od svih;
želeći otac moj shranit[12] me u miru,
  prida me, jaoh, takoj nevjernu na viru,
život moj krvniku s imanjem pridan bi,
  pri zlatu veliku vjeru i čâs ki zabi.
I ako me odpravi s suzama ćaćko moj,
  ne s manjom ljubavi primi me pr'jatelj svoj, -
Prijama uzdanje Polines hvaljaše,
  prid kim već imanje neg vjera mogaše.
Ja bîh sin najmlađi od sinov Pr'jamovih,
  rod draži i slađi svim ćaćkom oda svih;
kada me odpravi i skrovno činjaše
  jak ćaćko moj pravi, koji me ljubljaše,
veličak dio blaga i zlata dâ meni
  i kamenja draga, procjene komu nî,
neka krv svitla taj od kralja Prijama
  od druga na svit saj potrebe ne ima,
i ako huda čes, s uredbom tome ka
  zgar vlada od nebes na zemlji sva ljucka[13],
ktil' bi se obrnut u rasap od Troje
  i u gork plač svrnut blaženstvo sve svoje,
sinovom nesrećnim u tuzi da je doć
  i kćercam tužnim tim gdigod i na pomoć,
Prijamu i ako bi oči zla smrt pokril',
  utočište da bi nesrećnoj kući bil'.
Nije sumnit, i jes to, prem je moj ćaćko mnil
  od shrane u mjesto[14] da me je postavil
nepr'jatelj, od Troje ki mire rvaše[15],
  desnice gdi svoje prostrijet ne mogaše,
kako sve toga ki oružja nositi
  ne mogah ni jaki bijeh s kijeme boj biti.
U naše velike potrjebe općene
  od krvi kad rijeke tecijehu crvene
i naše čim vojske na nogah stojahu
  i stvari trojanske viteški branjahu
i oganj čim smioni ne biješe spražio

naš slavni grad oni ki je ures svijetu bio,
i dočim živ biješe Ektor[16], brat slavni moj,
i vrh svih sloviješe junačtvom razum svoj,
ovi mi kazaše kralj krvnik ljubav svû
koja se mogaše u svomu kraljestvu.
A ja mlad vjerovah, pod krilom njegovim
kako sin mirno spah, kako sin življah š njim;
u goju i takoj u miru stojeći
provođah život moj, mû mlados gojeći
veseljem, ljubavi i dobrom svakijeme
kako džilj gizdavi prolitja u vrijeme,
ki blazni tih vitar a sunce kripi toj
a rosa goji zgar na zemlji gdi plodnoj.
Nu Ektor kad pade, ki biješe kruna svim,
i Troja i zgrade padoše slavne š njim,
i odkli vrloga Piro[17] sin Akila[18]
ubi oca moga i svitla i mila
u krvi njegova taj lica ocrni
i svetih bogova svetilišta ockvrni,
taj pr'jatelj ljubav, ku kaza mi himben vas,
obrnu u gorku nemilos u taj čas.
Od ćaćka ljubav taj, koja me varaše,
stvori se u gork vaj, er zlato ljubljaše;
grlo ovo priklati, da svaki duh trne,
desnicu ne krati, toj zlato da zgrne.
I tako gizdavi cvit moje mladosti
s životom rastavi bez n'jedne milosti;
ktje krvi mojome od zlata upiti
tuj žeđu kojome krvnik će sloviti,
i da ga ne more ubojstvom tko tvorit,
vrže me u more, svoj zlotvor mneći skrit.
Nu sinje more toj, i sjemo i tamo
noseći tijelo ovo, tretji dan ovamo
vrže me u ovi kraj, gdi velik ni mali
od drazijeh nije taj da mene požali,
vrh mene kosice da skube rukami,
krvavo mê lice da plâče suzami,

da mi grob pripravi i na moj rusi vlas
  da vjenčac postavi cvileći u vas glas,
da čini plačem tim svak da me žaluje,
  celovom pokonjim da me pak daruje,
vidiv me izbjena, pun mora gdi ležim
  srjed žala studena, vukovom obrok zlim.
I tri dni jesu da ja takoj ležeći
  nespravno ovuda mučim se hodeći
svitlosti na ovoj, ku život zove svit,
  pridragu a sve toj za majku mû[19] vidit.
I ona pritužna tri dni su er dođe
  u ovi kraj sužna[20], a carstvo svoje ođe[21]
i dobra svakoja u dobro jur vrijeme
  užival' jes koja s svijem rodom svojijeme.
A Grci oholi, er velja njih sila
  toj Troji odoli ka je strah svim bila,
ne dobro još siti tej krvi od naših
  kom hoće počtiti viteze slavne njih[22], -
Akile nemili, žeđaje[23] krvi tom,
  svu vojsku sad sili da ne ide na svoj[24] dom
prî neg se omasti krvi Poliksene[25]
  njegov grob i časti tom svoj duh spomene,
govore on takoj: "O, Grci, gdi 'e nam čâs?"
  Ukazav vojsci svoj strašivi svoj obraz,
hoće ga tim smirit i od mê sestrice
  svetilište učinit prisvitle djevice;
a hoće i sila uredbe zgara toj
  da smrtna, jaoh, strila srdačce mine njoj.
I takoj taj sužna majka će vidjeti
  smrt sada pritužna od svoje dvoje dijeti[26],
nad kim će suze trt, nad kim će smrt zlu klet,
  pri reda ka htje strt tuj mlados i uzet.
K moru ću poć opet, er će doć na more
  djevojka vode uzet, neka me nać more,
u ruke da bih doć majke mê kraljice
  i prispjet da bih moć na smrt mê sestrice.
Morebit ovi dan, to mi da dobra kob,

budem ja ukopan s sestricom u jedan grob,
jeda se time vaj utješi vječni moj
i plačna duša ovaj tuj nađe ki pokoj.
Ma ovo starice majke mê pritužne,
njekada kraljice, sad sluge i sužne,
eto gre odzgora, već mrtva neg živa,
s svijetloga šatora Agamenonova[27].
Misli ju zle more, odkle umrih er svak dan
vas ranjen prije zore kažem se njoj u san.
Izišla oto je; poću se od nje skrit,
od sjeni er moje strašiv se hoće umrit.
Tko je tvrd kami taj da suze, jaoh, ne tre,
u starost gdi ovaj kraljica sužna gre?
O, majko, od tužnih tužna si majka i ti,
tužnija oda svih ke živu na sviti,
da li dođe u strane gdi ćeš smrt mrtva zvat,
nelijeknje[28] tve rane gdi će vik plač vrićat,
životom pritužnim u robstvu gdi ćeš bit
zrcalo tužno svim ke tuže na saj svit?
Tva slava visoka gdi se je stanila,
od svega istoka kraljica ka s' bila?
Koliku uzvišenu gledah te njekada,
toliko sniženu gledam te, jaoh, sada:
blažena blažene mogaše učinit;
bez n'jedne sad scjene gleda te sada svit!
U robstvu eto sad sva ti je zla patit
u staros tvoju, kad počinut razlog bi t';
tobom u veselju svijećaše[29] carski dvor,
sad u tvom dreselju ne imaš razgovor[30].
Jeda ki zavidi od višnjih na mir tvoj
i odzgar navidi tvu slavu i pokoj,
tere se ne krati da tvoje veselje
i slavu obrati u gorko dreselje,
i kako vrh inih zvaše se čestita,
zrcalo tužno svih da si sad od svita?

Drugi prizor

HEKUBA, KOR

HEKUBA

U vrijeme dobro toj, o verne mê sluge,
u tuzi sad mojoj nesrećne mê druge!
Rec'te mi, što ću ja u tugah tolicih?
Evo sam tužnija od žena tužnih svih.
Ali ću podnijeti što nije moć utećі
i rane trpjeti bez lijeka mučećі?
Ali ću vrlu zvat uredbu od nebes
i plačna proklinat prihudu moju čes?
Ali ću nemile zgar zvizde vapiti,
umrlim ke dile dobro i zlo na sviti,
koje su stavile nemilo, vajmeh, tač
sve moći i sile za dat mi veći plač?
Na smrti zavidim kojijeh je satrla,
a žive navidim, er sam ja umrla,
umrla u tugah, živa ukopana,
u plaču i suzah robinja svezana.
Rec'te mi, ali plač meni je vaš odgovor,
da li su tuge tač tugama razgovor?
Suze se pristoje tim i sve žalosti
u mukah ki stoje ne ufav radosti.

KOR

Plač plaču nije lik, prislavna kraljice,
plačem bit neće vik[31] manje tve tužice.

HEKUBA

Nemojte, molim vas, kraljicom zvat mene;
toj ime i taj čâs nije za me tužnu, ne!

KOR

Jak oblak vrh gore sunce uzet kriposti,
tač robstvo ne more kralju uzet svitlosti.

HEKUBA

Bolestan tko je taj da čini u tuzi
gorki vaj da nî vaj i da, jaoh, ne suzi?
A od srca nepokoj suzom se odlaga,
suza i vaj smrtni moj hrana je mâ draga.

KOR

Ostavi plač i vaj, tužici odoli;
tužba je zaman taj, višnjega zgar moli,
da višnji sahrani rođenje ostalo
i smrti ubrani koje ti je ostalo,
ki more nepokoj boljezni odniti
i tebe i rod tvoj u dobro shraniti.

HEKUBA

Da pomoz'te, pomozite,
u tužici slatke druge,
da ne padem, uzdržite;
teška staros i zle tuge
ujedno me su obujmile.
Držite mi ruku, drage!
Što čekaste, danci duzi?
Nije u tuzi, nije snage!
Štapak ovi jeda u tuzi
bude pomoć draga meni.
Teško tijelo već nositi,
jaoh, ne more tužni duh moj,
a trijeba je[32] pospješiti,

trijeba je izit nadvor tužnoj,
da se istužu, malo odahnem.
Š njim me more smrtni trudi,
noć mi brani slatki pokoj,
strah mi prijeti zlo odsvudi;
jaoh, odahnut starici ovoj
ni dan ni noć nije dano.
Čestit, čestit i pričestit
komu sreća taj se zgodi
da dni bez zla svrši u cvit,
ali da umre kom[33] se rodi,
pokli za plač rađamo se.
Oče višnji, koji dila
zgara vidiš naša svaka,
zle doseza tvoja strila,
brani dobre tva moć jaka
i tva pravda svud dohita, -
ako srčba silna tvoja
ište sada pedepsati
zla činjenja koja moja,
nemoj za me da prav pati,
prosti, oče, krvi mojoj.
Ustav', oče, srdžbu, ustavi,
shrani rod moj dragi i mili;
dosta smrti, dosta krvi;
na tužnu se majku smili
i čes moja ovdi stani.

KOR

Ja bih rekla, već strašiti
nije se tebi hude česti,
nebo i svit er su siti
tvoje tuge i bolesti,
a s tobom je Poliksena,
ka je štapak tebi u staros

i razgovor tuzi tvojoj,
ke dobrota i ke lipos
ufa s tobom i dostoji
bolji život uživati.

HEKUBA

Ini uzrok da nî meni
o Kasandri sad misliti,
Polidoru i Polikseni,
samo majka od njih biti,
gdje bez brige da sam tužna?
Ma sni hudi i nemili,
ki m' prijete, tužnu mene
jesu toli pristrašili
da od straha lipsa, vene
ova majka i umire.

KOR

Spovjeđ nam što je toj, ako ti trudno nî;
da li i san u plač tvoj slatki ti mir brani?

HEKUBA

Ne bijeh plačna spala svu noć;
tihi sanak takoj k dzori
dođe tužni za dat pomoć,
plačne oči mê zatvori
ke se ni u san ne utiješaju.
Prikaza se moj primili
vas izranjen sinak meni,
komu sjaše obraz bili,
gasnuo biješe džilj rumeni,
snig mu bili ličce biše;
i kako oni ki se boli

nače s plačem govoriti:
"Sad pod suncem vjere doli
među ljudmi nî na sviti, -
tvoj je umro Polidoro;
i ki s tobom sad govori
duh je njegov i ne pita
drugo nego pravdu odzgori,
ka zločince svud dohita".
I toj rekši tak' istraja.

KOR

Ništa nije dobar san taj;
ktjej nam drugi spoviditi.

HEKUBA

Paka, zaspav sanak veći,
doteče[34] mi u skut mlada
košutica bijela, mneći
da je utekla tužna tada
od medvida ki ju tiri.
I kteći ju obraniti
od tej zviri vrle, hude,
ka režeći smrt joj priti,
skrih ju u krilo, jeda bude
u mom krilu njojzi shrana.
Nu bi zaman, er nemila
izdri zvir taj bez milosti
košuticu meni iz krila,
a u strahu i žalosti,
izbečiv se, mene ostavi.
Odnese ju u lug gusti
i razdri ju u sto kusi
krvavima tima usti,
od žalosti da svak suzi

a srce se mê raspada.
I čime se ja uputih
za it tužna ni znam kamo,
vidih ončas i oćutih
iz lipoga groba tamo
duh gdi izide silna Akila;
ki u platu svitlih dila
činjaše se da dar pita
djevičicu ličca bila,
i da biješe ke se hita
kćerca moja Poliksena.
Krostoj neću vîku[35] pristat,
u sve ino mê tuženje,
zgar višnjega molit i zvat
hudih sana da zlamenje
tužnih od nas dalek svrne.

KOR

Stavi ufanje u onoga
ki svih brani zla svakoga.

HEKUBA

O, ki zgara svit vladate
vlasti vječnom i kriposti
i očima k nam gledate
i od pravde i od milosti,
pogleda'te na ovu tužnu.
Ako molbe od nevoljnih
prid vaše uši prit dostoje,
srca vaša ako od tužnih
dosezaju tužbe koje,
čujte molbe ovej tužne.
Pokli dobra od svakoga
svasma jesam tužna pala

i ufanje, lik[36] od toga,
smrt je sama meni ostala,
sahranite sinka moga,
ki ostaje kući paloj
sam jedino uzdvignutje,
sam ostaje krvi carskoj
ime, život, sjeme i bitje
i kraljevstva uzdržanje.
Vaše molbe milostive,
višnji, ko ocu vi svrnite,
oca stvorca umolite
da mi i kćerca draga žive,
kćerca u tuzi moj razgovor.
Noći, ka si slatki pokoj
svim ki bil dan s trudom vode,
ka zatvaraš zle nezgode
u zabitje drago u toj,
molim, kako pod tvom sjeni
sve počiva i sve muči,
čini da me strah ne muči,
čas počinut dopus' meni.
Eto, ako tuge moje
gdi dadu mi sanak vidit,
da ne budu mene strašit
tej prikaze strašne tvoje.
Dosta da sam bili danak
bez pokoja i bez mira,
ako li mi je san s nemira,
dalek mojih oči sanak!
Posvećena zemljo mila,
majko od sana dobrih i zlih,
od prikaza uzrok strašnih
kada san spe teška tila,
ako je istina tamnim krili
da prikaze kažeš svima,
er te dio svak nas ima,
čin' da je laživ san nemili

i da malo počinuti
dopuste mi strašne sjeni;
umoli se plačni meni,
čas da pokoj srce oćuti.
Sve mi tužni srca dava
novijem plačem plakat da imam,
od tuga se nova sprava[37]
na me spravlja, kojim se otimam,
a zlo stiže koga tjera.
Da je Helen[38] gdi moj blizu,
ki mi otajna odkrivaše,
da mi spovije zli sni ki su
ki mi odahnut, jaoh, ne daše
ni čas pokoj oćutiti!
Ali da je meni moći
gdi Kasandri kćerci dragoj,
proročanstva s kom su moći,
spoviditi moj nepokoj
i nakazni noćnih sjeni!

KOR

U san nije vjerovati,
er kad pamet naša javi
koju žalos srcem pati,
u san žalos taj se objavi;
duša što bdi, speći sve sni.

HEKUBA

Ne bi laživ san meni oni
ki Pariša rodiv ja snih,
ki mu u kuću oganj doni;
što snih, javi[39] sve zlo vidih,
vidjeh u prah Troju iti.[40]
Ma odovud vidim gdi gre

jednu od starih mojih sluga,
kako s oči suze da tre;
bog će dati vrh svih tuga
na me gore da ne padu.

Treći prizor

SLUGA i prijašnji

SLUGA

K tebi tijekom[41] ja sam došla,
tva služica stara njekad,
i šatore kradom ošla[42]
toga komu tužna, jaoh, sad
služim hudom mojom česti.
O, Hekuba, ne nosim ti
razgovora slatku pomoć,
utješila čim bi plač ti,
ma t' glas nosim, s manje nije moć,
vas od plača i od tuge.

HEKUBA

Što je to? Tužna ja! Što li će, jaoh, toj bit?
Nesrjećo zla moja, dokle me ć' progonit?

SLUGA

Odlučiše, o kraljice,
zlu odluku i nemilu
grčke vojske poglavice
tvoju kćercu dragu, milu
Poliksenu da ubiju;
jaoh! nje krv da proliju

na grob velji silna Akila,
hudu žeđu da upiju![43]
Krvi duša taj nemila,
ta me žeđa, ta me smagne!

HEKUBA

Bjenje od srca, oni zli strah
i noć i dan, majka sužna,
ki u prseh, vajmeh, imah,
satvori se u bilj[44], tužna!
Zbi se što, jaoh, strah slućaše!

KOR

Držite ju da ne padne,
pomoz'te ju, o sestrice,
duh se iz tila tužni krade;
stvorio se pepeo lice,
kad nesrećni ovi ču glas.

HEKUBA

Toliko mi odahnuti
dajte, uzdasi tužni moji,
da je od ove meni čuti
što, jaoh, more biti ovoj
što, jaoh, kolje mene sada.

SLUGA

Mnim, kraljice, čula da si
kako Akile ognjen u obraz,
kad se spravljat vojsku upazi,
sva ustaviv drijeva[45] taj čas,

vrh groba se u oružju ukaza
strašnim glasom vapijući:
"Kud bježite, Grci, takoj,
razlog časti ne budući
i vridnosti dali mojoj?
Za čâs vašu a ja umrih!"
Tuj ti u vojsci velja smeća
udri u riči, razloženja
meu svim staše svakčas veća,
tuj razlici svjeti i ktjenja
činjahu se sa svih strana.
Na same se ustaviše
dvi besjede njih odluke;
tresku i smeću ustaviše,
svak sta gledat svezav ruke
gdi će silna vojska obratit.
Bijehu jedni ki veljahu
da se Akilu dâ živina;[46]
mnozi druzi ne ktijahu
da djevica taj jedina,
ne zgriješivši, takoj umre.
Agamenon od tej biješe,
kralj ljubovnik kćerce tvoje;[47]
toj morebit on želiješe
cić Kasandre drage svoje,
ljubav koje toli scijeni.
A dva brata, kih Atena
sazda,[48] objednom svi težahu,
er ni razlog jedna žena
- od Kasandre rit ktijahu -
da primože kopje Akila.[49]
Na dvije strane stahu koji
razlog ktjenja njih branjahu:
jedni u pomoć kćerci tvojoj,
za Akila druzi stahu, -
još svak sebi primagaše.
Čim izide slatkorjeki

hitri Ulise[50], dragi puku,
ki u sladak način niki
riječmi svrnu u odluku
od dvije jednu silnu vojsku,
govoreći: "Razlog nije
vrjednijemu[51] od nas takoj,
za čâs našu pao ki je,
za ugodit ženi jednoj,
živinu mu sužnu branit;
ni da može doli[52] riti,
što razlogom reć bi mogao
koji k mrtvim bude siti:
bez časti je Akile ostao,
već neharstvo vridnos plaća".
Ulise će doći krostoj
sada, sada za iz krila
izdrit majci slatki rod svoj
što si, majko, odhranila
za razgovor u tvu staros.
Zatoj hodi i ne krsmaj,
zovi pomoć višnjih odzgor,
svetilišta obid' sva taj,
pođ' na svitli kraljev šator,
prida nj padi umiljena;
pitaj milos, plači, moli
i na zemlji i na nebi,
jeda ti se tko umoli,
krvi kćerce tve da ne bi
grob polili silna Akila.

HEKUBA

Tko mi će suze dat u tuge tolike
da budem, jaoh, plakat ne pristav sve vike?
Er suze ke ronim, jaoh, nisu zadosti
tugama mojim sim ni mojoj gorkosti.

Kim glasom upiti[53] na hudu budem čes
koja se ne siti na nijednu mû boles?
Jesu li nemile u srcu komu kad
tuge se sve zbile jak meni tužnoj sad,
i muke tolike pate li suđeni
u paklu kolike ćutim sad u meni?
Tko da mi pomoć da? Gdi li da se utečem?
Od koga, jaoh, sada ku milos da stečem?
Sirota ostala od sinov prisvitlih,
u tuge sve pala od dobar tolicih,
vidjela u staros, jaoh, majka tužna ova
krv i smrt i žalost od peset sinova,
i smrt zlu vidila ćaćka[54] njih a moga
gospodina mila, kralja trojanskoga,
koji me ostavi da plačem ovakoj
i da se ne ustavi do smrti zli plač moj.
Komu, jaoh, da stupaj nemoćni obrnem?
Komu li gorki vaj starica da svrnem?
Koji glas, smrtni glas; dođe, jaoh, sad k meni,
glas s koga jedan čas živiti meni nî?
Meni je umriti! I dosle li živih,
da budem viditi smrt; tužna, mojih svih?
Smrt meni, za me smrt blažena, blažena,
da me, jaoh, kt'jaše strt u dobra vremena!
Stupaju, stupi, moj, nemoćno, ako ikad,
pones' ti tijelo ovoj u ova vrata sad.

KOR

O, kraljice plačna i tužna!
Bi kraljica, sad si sužna!
Koliko bi t' bolje umriti
tužni sada neg živiti.

HEKUBA

Kćerce, kćerce tužna moja,
kćerce majke od svih tuga,
s plačem ide majka tvoja,
koj u tuzi, jaoh, nî druga.
Izid'[55] izid', da te viđu[56],
od sunačca mâ svitlosti,
k tebi tužna majka iđu
da t' navistim sve gorkosti,
da t' navistim glas ki slove
vrh života tvoga sada,
glas ki na smrt mene zove,
tebe na krv, kćerce mlada.

Četvrti prizor

POLIKSENA i prijašnje

POLIKSENA

Majko moja draga, mila
majko, u tuzi utješenje,
što si takoj poblidila?
Što li je toj tve cviljenje?
Iznenatke što li takoj
jak ptičica s grane mlada
činiš trepteć da ovakoj
k tebi letim tužna sada?

HEKUBA

Vajmeh, kćerce, kćerce, vajmeh!

POLIKSENA

Da li, vajmeh, poče u toj

u zlamenje tužno? Ne ktjeh
da počinješ, majko, takoj.

HEKUBA

Životu se, kćerce, tvomu
tva pritužna majka boji!

POLIKSENA

Odkrij tugu srcu momu,
a bez tuge i ne stoji.
Ti uzdasi što će riti?
Sva od straha tužna čeznem!

HEKUBA

Tužna ti si, kćerce, i ti,
tva tužnija majka u svem.

POLIKSENA

Što je, majko? Kaži meni,
majko, moja sva radosti.

HEKUBA

Grci hudi i kameni,
puni zlobe i vrlosti[57],
odlučiše tuj nemilu
zlu odluku, kćerce mlada,
tvojom krvi da Akilu
žeđu upiju mrtvu[58] sada.
Živ te iska[59], sad te ište
mrtav, kćerce, srce moje!

Hoće da posvetilište
njemu učine krvi od tvoje.

POLIKSENA

O, nesrjećo zlobna, huda,
da li svakčas nosiš takoj
tuge, gorkos, suze odsvuda
plačnoj, tužnoj kući našoj?
Da li se ćeš nasititi
svitle krvi, suza groznih
i da takoj već cviliti,
jaoh, ne budeš plačnih, tužnih?

HEKUBA

Takoj hoće žive biti,
kćerce, dušo srca moga,
za mrtvima pogoditi,[60]
a na pomoć nî zvat koga.

POLIKSENA

Jaoh, bolesna i triš tužna
majko od plača, majko od tuge,
majko od svih zala sužna,
majko, u tuzi koj nî drúge.
Ki pakljeni duh nemili,
srčan, pun zla i jadovit,
dođe u staros da te ucvili
i čini te plačem slovit,
i čini te da tva gorkos
ogleda je svim tužnima;
i bolesna da tva staros
razgovor je tužnim svima?
Srce mi se sve raspada;

er ne mogu, majko, biti
tebi u staros drúga sada,
tebi u staros poslužiti.
Videći te gdi ostaješ,
jaoh, sirota tužna toli,
bez pristanka suze gdi treš,
to me kolje, to me boli;
i videći majci tužnoj
gdi iz krila hoće ugrabit
svoje hranjenje, slatki rod svoj,
to je smrt mâ, ne kom ću umrit.
Er smrt nî smrt, neg je svrha
od svih zala i žalosti;
smrt dohodi sama vrha
plaču, tugam i gorkosti.
Kako tihu košuticu
iz skuta će, majko, uzeti
bez milosti tvu djevicu,
dragu kćercu Grci kleti.
Jaoh, da li ćeš, majko moja,
nedostojnu smrt viditi
tvoje kćerce drage koja
cić toga će dvaš umriti?
Toj će mene tužnu umorit,
ne smrt prika, vajmeh, sada;
smrt će mene zla slobodit,
ti ćeš ostat puna jada;
smrt će biti lik žuđeni,
u nevoljah ki svak pita,
tužni meni, sužni meni
od svih tuga segaj svita.

Peti prizor

U vršenje prvoga činjenja šes satir izidu, trčeći jedan za druzijem pod son[61] *od sviral;*

poslije, stavši na mjesto od igre; prvi govori:

PRVI SATIR

Je li ovoj onaj vila
  slavna toli i visoka,
  ka je sva čâs vridna bila
  svim kraljicam od Istoka,
ka planine pohođaše
  u tolikoj časti i slavi,
  oko sebe a kupljaše
  gorske vile po dubravi?
Mi satiri vođahomo
  u veselju svud gorome
  lijepe tance tuj prid njome,
  dijelit se od nje ne um'jahomo.
Eto sada gdi vidimo
  veličinu tuj od svita
  gdje čes huda ne dohita,
  kako da ne procvilimo?

DRUGI SATIR

Ako, pjesni naše, kada
  razgovor[62] ste tužnim bile,
  sve ujedno slasti mile
  i radosti skup'te sada
  za ovu tužnu razgovorit;
jeda pjesni slatka rados
  bude tugu srcu odniti
  ovoj ka je svitla mlados
  bila kruna svim na sviti
  a veselje nam jedino.

TREĆI SATIR

Kako slavu svita sega
  vrijeme dava, vrijeme krati[63],
  kako svrha jes od svega
  i nije dolu u što ufati,
  sve je doli vrjemenito.

ČETVRTI SATIR

Čemu je taj rados, ke tko se izbavi,
  gorku mu svu žalos u srce postavi?
Zaman je tuj plakat i hudu čes zvati,
  gdi ne mož' lika dat, a vrijeme sve krati.

DRUGI ČIN

Prvi prizor

KOR, HEKUBA, POLIKSENA, ULISE

KOR

Evo ide Ulise, vidim ga s prešom it;
Hekuba, spravi se, nov ti će glas donit.

ULISE

Mnim da znaš, o ženo, i da si čula toj
što je odlučeno u vojsci u našoj;
ma t' budem i ja sad, da čuješ bolje, rit
i navlaš toga rad hotio sam k tebi prit.
Grčka je vojska sva danas odlučila
da umre ta kći tva na grobu Akila;
da posvetilište od nje se učini,
Akile taj ište od nas dar jedini.
Ktjeli su da sam ja do groba nje družba,[64]
djevici svakoja da je čâs i služba,
i od posvetilišta Piro će glava bit,[65]
vrijedna će ruka ta živinu tuj ubit.
Sad što t' se pristoji, ti dobro mož' znati,
i dobro t' ne stoji s jačijem se rvati.
I naša znaš sila koliku ima vlas:

eto je slomila trojansku oholas,
s koje si upala u tuge svakoje,
robinja ostala pokonje dni tvoje.
Mudra je[66] razum svoj na vrijeme ukazat
i srjed zla znati toj potreba što je znat.

HEKUBA

Dođe, jaoh, zla tuga koje se bojah ja,
u srce iz kruga peči me zla zmija![67]
Jaoh, da li još ovoj dočekah u staros
i prodljih život moj za vidit svu žalos,
zlo vrh zla za gledat sim plačnim očima
a svrhu ne ufat nevoljam mojima?
Čemu oganj i zla smrt s Trojome za'edno
ne ktješe mene strt, neg sada neredno
čini me živiti, čini me svakoje
žalosti viditi pokonje dni moje?
U Troji, u Troji biješe mi lijepo umrit, -
tuj mi se dostoji život moj ostavit!
Jaoh, ako za žalos robinje i sužne
mogu gdi ku milos izdvorit pritužne,
dopusti, dopusti, sužni ovoj ne brani
da dvi riječi izusti, mili banu izbrani,
malu stvar tebe ja da samo uprašam,
a svitlos da tvoja odgovor dâ mi sam.

ULISE

Govori! Ne udi, ako malo i pocknim;
milos ti taj budi, ne štetim posao tim.

HEKUBA

Znaš li, kad uhoda ti dođe u Troju,
Helena kad onda i odkri var[68] tvoju?[69]

ULISE

Znam, i toj u zabit[70] ne mogu staviti;
istinu i za rit, imah srjeću iziti.

HEKUBA

I znaš li, u dvor moj kada te vođaše
a s tebe krvav znoj od straha iđaše?

ULISE

Pri zlu se nahođah ne malu onada;
tko ne bi imao strah mramor bi bio tada.

HEKUBA

Prida me pade ti na zemlju i takoj
poče me moliti da t' prostim život tvoj.

ULISE

Sve je toj istina, i ja se hvalim tim:
tva milos jedina uzrok je da živim.

HEKUBA

Prostih ti život, pak poslah te domome.

ULISE

Ovoga sunca zrak naziram tobome.[71]

HEKUBA

Što mi si govorio, Ulise, onda kad
u rukah mojih si bio, spomen' se malo sad.

ULISE

Ričmi sam najslađim kojijem sam mogao
i molbam lipim svim i himbam iskao,
za svu vlas i svu moć da bi mi zdravu izit,
da bi mi glavu moć od smrti slobodit.

HEKUBA

Pokli neć' drugo rit, odgovor i taj jes:
ne misliš haran bit meni u mû sad boles[72],
ne misliš pomoć dat koju ja dah tebi,
neg tebe budem zvat vrhu svih pod nebi
neharna, ki plaćaš dobro zlim i koji
za život smrt vraćaš, što t' veomi zlo stoji.
Svi koji ištete s mnoštvom se ugodit
veomi se kažete neispravni na saj svit:
prijatelj se zabude, na stranu pođe har,
od mnoštva gdi bude čâs i ki slavan dar.
Sad poznam u tuzi da nehar svit vlada,
i tužnu ki suzi milosti nî sada.
Ja ne znam ki razlog nemili hoće toj
žive mrtvim na grob da bijete ovakoj,
i krvi ljuckome da duše ištete
napajat vrućome, a mislit nećete
er gorka nemilos višnjega ne budi
na ljubav i milos, neg zlobe da sudi.
Sad moju djevicu ka vaša kletva kti
da kako krvnicu hoćete zaklati?
Nijesu li volovi za posvetilišta,
za koja ljudi svi zvirenja biju ta?
Ali ište Akile osvetu i zove
pravdu cić nemile tej smrti njegove?

Ova mâ djevica što mu je skrivila?
njemu je krvnica Helena nemila:
Helena potegnu Akila u Troju
i mnozih još stegnu, da umru u boju;
Helenu ubijte, Akile prosi toj,
ovojzi prostite djevici pravednoj.
Ako li ljepote ištete, pri vaših
liposti sve su te, nije toga u naših:
Helena dobiva sve ine liposti
i ličcem odsiva sunčanoj svitlosti.
Ne manje nego mî a i ona, mogu rit,
kriva je prid vami; pravo je nju ubit.[73]
S razlogom velicim mnim da sam rekla ovoj,
mnim da prid svitom svim prav bi bio razlog moj.
Ma sada tva svitlos razlog je da ovoj
ukaže ku milost ka shrani život tvoj,
da molbe nje čuješ ka ti se umoli,
nje suze da otreš ka se tvojim boli,
da u me pogledaš, da poznaš po meni
kakav je život naš, kako ufat ni u što nî,
i kako čes zgara na volju sve vlada,
kako nas svit vara, svih tuga dopada.
Tko se kad veseli i zva se blažen tač,
sada se dreseli, sada ga druži plač;
urijetko i blažen tko se je njekad zvao,
od tuge poražen da pak nî proplakao.
Moljaše ti njekad u tvoj plač, - u mû zled
oto ja molim sad, dohodi svim svoj red.
Ulise, tim nemoj mê molbe pogrdit,
umol' se tužni ovoj, mramoran nemoj bit;
od majke ne odiljaj svê[74] slatko rođenje,
život mi ovi daj, ona je mê življenje!
Kćerca ova sama jes razgovor medeni
u hudu moju čes, u staros štap meni,
njom mi se žalosti tužni odlagaju,
njom moje gorkosti medom se stvaraju;

od kćeri tolicih koje sam imala
sama mi je pokoj tih i družba ostala;
u zabit njome sad zle tuge stavljam ja,
ona je sad moj grad, slava i čâs sva moja.
Malahni što ovoj ja zaimah djevici,
sad harna vraća toj svoj majci starici;
ona je sad sama, ona je, pravo dim[75],
život moj, duša mâ i štapak kim hodim.
Umol' se čim njekad tebi se umolih,
neharan nemoj sad meni bit vrhu svih.
Kim sreća da dobit, pri svakom jur sudu,
ne imaju vrli bit vrh kojih dobudu.
Ima se misliti er svaka slava i moć
pod suncem na sviti na manje ima doć;
nitkore razuman ne ima ufati
što more uzet dan i vrijeme što krati.
Što bih ja njekada, eto sâm mož' vidit,
toj nijesam ja sada ni mogu veće bit,
blaženstva ka imah jedan mi dan uze,
osta mi sam uzdah, kim živem, i suze.
Sad na me, moj mili, pogledaj, Ulise,
na tužnu ka cvili staricu smili se.
Hotjej se vratiti na grčke šatore,
gospodi toj riti er višnji odzgore
ni pravda ljucka ta ne hoće da žene
na posvetilišta kolju se takoj, ne,
u srdžbi u krvi ke prije ne biste,
vitezi slavni vi, nu lijepo shraniste.
Zakon je stari ti vrh krvi, znate vi,
ki neće da klati budu se robovi.
Rič tvoja i tva moć, još da nî dobar svit,
prid vojskom sve će moć, što rečeš sve će bit;
čovjeka od vlasti svaki svjet ima vlas,
a ki je bez časti, nije čuven mudar glas.

KOR

Koje će srce bit kameno, vajmeh, tač,
da neće prosuzit ovaki čuvši plač?
I ki duh na sviti bez nijedne milosti
neće se boliti ovakom žalosti?

ULISE

Hekuba, nu me čuj, i nemo' boles ta
da pamet tvoju tuj i razum sad smeta;
neharna ni scijeni ki pravo bude it,
neprijatelj, a to nî ki razlog ište rit.
Ja mislim ubranit i želim život tvoj
na brijeme sahranit, kako tî shrani moj;
toliku i tvu har, čim budem živiti,
ne budem nikadar u zabit staviti.
Istinu ma za rit, robinji za jednoj
ženi sad ugodit ne hoće razlog toj
da slavu i da čâs pogrdimo onih
počtili ki su nas viteškom smrti njih,
bojnika da vridnos stavi se u zabit,
robovom a milos da bude svaka bit,
budući slomili od Troje sve vlasti
i travom činili tolik grad porasti.
I hoću da t' je znat, prvi sam nastojao,
i neću toj tajat, i Grkom svjet moj dao
da posvetilište učine ovi dan
kćerce tve ku ište Akile slavni ban,
da se čâs tomu da komu se dostoji,
er platu čâs gleda tko na čâs nastoji.
Gospostvo tuj gine, a ludos tih sudi
gdi časti ne čine vridnosti od ljudi;
a s vridnim nevridni upored gdi stoje,
pokonji toj su dni države svakoje.
Akila sve časti držimo vrh inih
dostojna, er pasti htje za čâs od nas svih.
Bila bi gruba stvar, s koga si častan ti,

da tomu malu har ukažeš po smrti,
i koji život vas[76] svih časti, svih ljubi,
od mrtva da ončas spomena se izgubi.
Kad bismo mi takoj u zabit stavljali
tej ki su bijuć boj za grčku čâs pali,
tko bi opet pod Troju ktil doći? Tko bi bil
ki za nas u boju život bi ne štedil?
Gdi plate krvi nî, viteški je ne umrit
ma život da shrani pripravan i brz bit.
Od svita dvigni čâs i platu vridnosti,
od dobra uzrok vas dvigao si mladosti.
Ki ini biju boj bez straha nego ti
ki smrti život svoj nastoje počtiti,
ki znaju njih ime i vrijednos da će bit
u ustih sve vrime od ljudi na saj svit?
I za rit istinu, ja za ino ne trudim
neg za čâs jedinu, umriti s kom žudim,
u duga vrjemena da slove i želim
glas moga imena pod nebi među svim,
i da grob mramoran, čim svitlo sunce sja,
spovida noć i dan svim na svit što sam ja.
Slava i čâs, ka slove od svete vridnosti,
na dobro sve zove izbrane mladosti.
"Tužna sam - ti ćeš rit - prem sasma za djecom";
i druzi na saj svit bolesti bole tom.
Kolike mladosti od naših u Troji
padoše kih kosti vaša zemlja osvoji!
Nis' sama, starice, ka plačeš sinove;
mnoge udovice plakat će mužove;
mladice kolike, pod miri od Troje
drage vjerenike izgubivši svoje,
lica će grditi u grčkoj zemlji toj
i tužne cviliti vaskolik život svoj.
Razgovor u tuzi budi ti drug tužan
ki cvili i suzi, kako i ti, po vas dan.
I ako nemili budemo tebi bit
er smo odlučili tve kćerce krv prolit

i darom časnim tim da častan vitez jes
koji je Grkom svim svitla čâs i ures,
volimo zgriješiti prid vami zlobom tom
neg od nas platiti jednoga neharstvom
ki svojom vridnosti shranil je našu čâs
a svakoj mladosti od dobra ošao[77] glas.
Ni od griha takoga stidit se budemo,
nu veomi se od toga držani čujemo[78];
vitezom er kad tim dobru har imamo,
od dobra uzrok svim unaprid davamo.
A vi ini barbari, er razlog[79] ne znate,
ni časti ni hari prijateljom ne imate
ki za vas ne brane svaki trud ni glavu,
da lijepo sahrane vašu čâs i slavu,
vitešku i smrt tih stavljate u zabit,
spomena i od njih nije da će koja bit.
Meu nami ne takoj! Časnim je čâs plata,
a vridnim razum svoj vridniji je od zlata.
Tim cvita, slove tim Grecija prislavna
razlogom lipim svim, er je u svem ispravna;
ogleda vladanjem državam svim će bit,
vridnosti i znanjem vike će sve slovit;
a vašim zakoni sličan je i vaš glas,
a časna glasa nî gdi vridnos ne ima čâs.

HEKUBA

Kad milos na glas moj meni, jaoh, gluha jes,
a hoće, vajmeh, toj prihuda moja čes,
ti, kćerce, sada taj pušta' tvoj tužan glas,
jeda tvoj plačni vaj uzima koju vlas;
jakino u gori ucviljen slavic tih,
sve tužbe kad tvori, na milos steže svih.
K zemlji umiljena padši, kćerce, obhiti
Ulisu koljena! Čuvena ćeš biti,[80]
er je i on, kćerce mâ, od sinov ćaćko blag,

i on svoj rod ima, zna koli je ćaćku drag,[81]
jeda tva taj lipos i tva rič medena
pritegne na milos srca ova kamena.

POLIKSENA

Ulise, vidim ja, odnosiš obraz tvoj,
da se vridnos tvoja ne smili na plač moj,
da suze ognjene tve srce ne smute,
tve prsi kamene da žalos ne oćute;
er ban blag kako ti, ovaki čuvši plač,
kako da ne oćuti u srcu bridak mač?
A kriješ i ruku[82], ku ljubit kad bih ktil',
strašiš se milos ku da ne bih izdvoril'.[83]
Tej misli brzo sad hoću te slobodit,
svitlos tva toga rad mirna će sada bit;
budem ti još riti ostaviv molbe sve:
spravna sam sliditi stupaje hrle tve,
spravna sam ja umrit i krvi mojom sad
Akile da je sit, Akile da je rad.
Ili t' me sad na toj uredba zgar sili
ili mi ovakoj mladi umrit omili,
hoću da pozna svit, ako sam i mlada,
er volim dobro umrit neg živit zlo sada.
Neka se bljudu[84] ti i smrti zle boje
bez tuge na sviti ki traju[85] dni svoje;
ja ne imam uzrok taj smrti se tej strašit,
ni marim na svit saj ovakoj živa bit.
Od krvi rođena kraljeve gospoja,
u slavi gojena, što sam sad, gdi li ja?
Kći kralja od Troje, cara istočnoga,
jaoh, plača ovo je početak od moga;
dvignuta u gizdah[86], od bana služena,
djevica ka se zvah u svemu blažena,
cvit moje liposti, kom slovih toliko,
za pir pun svitlosti hranjah tač visoko,

čekaje[87] dan po dan za bit vjerenica
visoka kralja i stan moj vidit kraljica[88],
i da se oholi među kralji i slavi
taj ki svim odoli prid mojom ljubavi, -
eto sam sad sužna; nesrećna kraljica,
eto sam, jaoh, tužna vrhu svih divica!
Zvahu me gospođom trojanske gospoje,
kraljice časti kom diče se i goje;
među svom mladosti slovih dili izvrsnim,[89]
a svitlom liposti zanošah oči svim;
s radosti rajskom stah u dvoru carskomu
i mlados mû gojah u dobru svakomu,
zavidit ter višnjim ne mogah u čem zgar
neg smrti, ka tužnim bila je vazda u har;
kraljica tolika eto sad robuje,
pala tač s visoka žive da tuguje.
Blažena, blažena smrt ka me će umorit,
pokli bih suđena ovako živa bit;
i uzroka inoga da ne imam smrt žudit,
cić robstva samoga već ne imam živa bit,
u robstvu er sčekat što mogu neg nečâs
i sluga komu ostat neharnu život vas
ki bi me ne scijenil i nijedne od gorkosti
koji sit ne bi bil od moje mladosti.
Tim hvala velika višnjemu ki neće
djevica tolika da robuje veće,
kći kralja slavnoga, među svim na svit saj,
Hektora svitloga dostojna sestra taj,
ni, što bi još gore, da vodi život svoj
izgubit gdi more svoje čisto djevstvo toj,
koje samo meni jes tolicih od dobar
ostalo za ures, ostalo za lip dar.
I tako sad meni, milo je umriti,
milo je tužne dni objednom svršiti.
I veće sad evo da ni čas ne imam cknit:
na desno, na lijevo spravna sam s tobom it,
i tužno tijelo ovoj, ko skonča gorki jad,

posvetilište u toj svim srcem davam sad.
Vodite, vodite, i krvi mojome
Akilu polijte svitli grob vrućome;
grem rada, voljno grem, svim spravna slidit vas,
jednome da umrem, za ne mrit na svak čas.[90]
Smrti ovom, morebit, sine mi svitlji dan
i tamo na on svit[91] bude mi slađi stan.
Ti, majko draga mâ, ako mir ljubiš moj,
s groznima suzama smetat me tač nemoj;
odluku lipu mû, kom obrah umriti,
u srcu sad tvomu nemoj pogrditi;
ma kćercu potukaj da slidi sî lip čas
prî neg ki gorki vaj ockvrni našu čâs.
Sužnu su gorči dni nego smrt na sviti
naučan koji nî sužanstvo trpiti;
a čovik u tuzi mramora tvrđi jes,
i trpi i suzi i kune hudu čes;
nu dobro živiti nije muka velika,
a zlim zlo sliditi ures je i dika.

KOR

Istom krv svitla taj sjemena carskoga
odkriva na svit saj plod dobra svakoga;
dobro da svak vridan sunce je svojim svim,
krune je dostojan od krune dili[92] tim.

HEKUBA

Prem kažeš, kćerce mâ, da si krvi prave
kći kralja Prijama dostojna svim[93] slave;
lipo je umriti, hvali svit svima toj,
kad smrti počtiti budu vas život svoj,
ma lipo nî umrit kad smrti tko ima
s tolike tuge bit pridrazim svojima.

ULISE

Početak svrši taj, djevice gizdava,
er sve mre na svit saj razmi čâs i slava.

HEKUBA

Ako duh mislite smiriti Akila,
mene, jaoh, ubijte, ja mu sam skrivila!
Ja mu sam krvnica, Parišu ja dah stril,[94]
a ne ova djevica, Akila da bi ubil;
od mene prihude - ništo ova nî kriva -
osveta da bude: ja ne imam bit živa!
Inako smiriti Akila nećete,
s prikorom živiti i umrit budete;
moju krv prolijte, Akile prosi toj,
djevici prostite ovojzi pravednoj.

ULISE

Ne tebe staricu ni drugu od svita,[95]
ma ovuj djevicu Akilov duh pita.

HEKUBA

Nemojte branit, daj, nemojte, molim vas,
da s kćercom majka ovaj za'edno umre ovi čas,
neka duh Akila obijeju krv pije,
taj žeđa nemila jeda se upije.

ULISE

Dosta će smrt biti od ove djevice,
nije trijeba kupiti smrt na smrt, starice.

HEKUBA

Trijeba je svakako da ja umrem s kćercome.

ULISE

Ja ne znam nikako većega nad mnome.

HEKUBA

Ni brštan neće taj uz dubak svezan bit,
kako će majka ovaj svû[96] kćercu obhitit;
ujedno bridak mač bude nas raniti,
bude se i naš plač ujedno svršiti.

ULISE

Nećeš toj učinit, poslušna ma boljim
od tebe budeš bit mudrosti, moći svim.

HEKUBA

Ne budem iz ruku mu kćercu ja pustit!

ULISE

A moja odluka nikako bez nje it.

POLIKSENA

Majko mâ, ugodi, pusti me neka grem,
neka me već vodi, - blažena smrt kom mrem!
Ti dobro mož' znati, svitli gospodine,
ljubi li, jaoh, mati svo'e dijete ali ne;
i ti si majku imal, i ljubav drage tve

majke si, mnim, poznal, - umiješ sve, poznaš sve.
Majka je, prosti joj. Nu, majko, pusti me,
zgar višnji hoće ovoj, rvat se nije s njime;
neka se ispuni uteći što nî moć,
jur plačem silit nî od zvizda sionu moć.
Što hoć' ti na smrt it za mene slobodit?
Ti živi, ja ću umrit, ti ćeš život moj bit!
Nu, majko, jur nemoj pristavljat jad na jad;
pokonji danak moj došao je meni sad
ki me će slobodit svih tuga. Tim nemoj
nemila kćerci bit navidiv nje pokoj.
Nî toga srditi s nejakom rukom tač
koga je moliti u tuge i u plač,
neprijatelj, s kim je vlas, da ne uplete ruku
u bîlî ovi vlas za veću mu muku.
Pusti me neka grem, da gore ne vidim,
da suze već ne trem, da ličcem ne blidim;
er moja huda čes hrani me na gore,
protive[97] sve s nebes tjere nas i more.
Za mlijeko, majko, sad, koje sisah, drago toj;
za krilo, koje njekad bi slatki moj pokoj;
za prsi, u trudu kê me su nosile,
u goju i bludu[98] pak milo gojile;
za one celove malahni meni ke
davahu usti tve, medene i slatke;
za ljubav velju tuj, ku mi si nosila,
od kćerce molbe čuj, moja majko mila;
molbe su tej moje, da bi mi živila,
starosti i tvoje da ne bi mučila.
Kad budeš živa ti, majko draga moja,
ti ć' za me moliti višnjega, a za te ja:
ti - višnji da prosti djevici grijeh ovoj,
a tvojoj starosti da slatki da pokoj;
da višnji u svoj kril primi mû dušicu,
a tebi da bi odnil od srca tužicu.
Sad, majko draga mâ, pokonji celov taj
s groznima suzama tvojojzi kćerci daj;

prikloni toj ličce pridrago i milo,
od gorke tužice ko je potamnilo;
zagrli rukama nejacim kćercu tvu,
ku ć' mrtvu suzama polijevat krvavu,
Pokonji dođe čas ki hoće, majko mâ,
da veće tvoj obraz ne gledam očima.
Sunčana svitlosti, kom gleda vas saj svit,[99]
veće tve liposti neću ja moć vidit;
mlados mâ i lipos pod zemlju ima it,
gdi tamnos i slipos hoće me vik družit;
već, majko, pozrit ja tve ličce neću moć, -
toj hoće čes moja, toj hoće višnja moć!
Nu tko mre pravedan, na život ide taj,
tomu će biti stan sve vike vječni raj.
Zatoj plač ustavi, a i ja, majko, grem,
ovi plač krvavi da s ličca već ne trem.
I veće odhodim, majko mâ, zbogom stoj!

HEKUBA

A ja ostah da vodim u robstvu život moj!

POLIKSENA

Budi je[100] ovo veselje kô ufah od pira?

HEKUBA

To je svoje dreselje vječnoga nemira!

POLIKSENA

Na on svit dalek tja od tebe ja ću it.

HEKUBA

A dokle, vajmeh, ja život ću zli vodit?

POLIKSENA

Da li, jaoh, mrem sužna svitla kći Prijamova?

HEKUBA

Ja viđu, prem tužna, smrt peset sinova.

POLIKSENA

Hektoru što ću ja i starcu ćaćku rit?[101]

HEKUBA

Rec' er sam tužnija svih žena na saj svit.

POLIKSENA

O, prsi, moj bludu, mâ hrano medena!

HEKUBA

Ah, kćerce, za hudu nesrjeću rođena!

POLIKSENA

Zbogom mi ostani, bog ti dao slatki mir!

HEKUBA

Nî mira meni, nî, grli me zli nemir.

POLIKSENA

I zbogom, sestrice, Kasandro draga mâ,
  već pozrit tve lice neću ovim očima.
Brače, i ti zbogom stoj, Polidoro mili!

HEKUBA

  Bog će dat i u toj da me smrt ne ucvili, -
to li me, jaoh, satrt nesreće ištu sve?

POLIKSENA

  Žive, ufam, i u smrt pokrit će oči tve.[102]

HEKUBA

Prî sam ja umrla u tugah tolicih
  nego me je satrla smrt, svrha zala svih.

POLIKSENA

Vodi me već sada, Ulise, već vodi;
  obraz bih, jaoh, rada pokriti čimgodi,
er me plač skončava pritužne majke mê,
  nje mi plač smrt dava, jaoh, nje plač kolje me.
Ne cknimo, Ulise, srdačce ovdi stav[103]
  raspada meni se, na majku mu gledav.
Svitlosti sunčana od neba ka s' ures
  i svića i hrana tva lipos živim jes,
  neću te već pozrit, mlađahna er ću umrit.
Draga je i mila meni tva spomena,
  er mi si svitila u dobra vrjemena,
  kad ne znah žalosti ni nijedne gorkosti.
Već od sad, svitlosti, neć' meni svititi,

već mojoj mladosti tamnost će drug biti,
pod zemlju ja ću it, srećnim ćeš ti svitit.
Svitlosti, milo je, čim dođem na grob taj,
gdi će tilo moje ostavit duša ovaj,
tvu lipos uživat, tve slatko ime zvat.

Drugi prizor

HEKUBA, KOR

HEKUBA

Jaoh, smrtna udava i smrtni nepokoj
čujem gdi skončava u meni život moj;
i pamet, jaoh, čujem, kriposti er već ni,
od muke svasma prem gdi lipsa u meni.
O, kćerce, kćerce mâ, da li mi, jaoh, pođe,
a smrtnim tugama u družbi majku oće?
Ručicu, ručicu, er umrih, tvu mi da',
tvu majku staricu pomozi, jaoh, sada.
Ovako nemila, ka je uzrok tuga svih,
Helena cvilila, zrcalo da je od svih,
ke lipos umrla nemilo, vajmeh, tač
Troju je satrla i dala nam vični plač.[104]

KOR

Tihi vitri, vitri mili,
ki činite sinje more
čestim vali da se bílî,
tiho kada puhav s gore
zemlju plodom napunjate,
brza driva[105] i činite
da se s pticam uticaju,
ponit mene kud mislite,

kojoj strani, komu kraju,
da u robstvu mlados vodim?
Ali me ćeš u Dorika
kraja[106] odnit tužnu onamo,
gdi Fitijo[107], slavna rika,
goji, tekuć sjemo i tamo,
plodna polja naređena?[108]
Ali[109], srećo, zoveš mene
na otok lipi i gizdavi[110]
gdi cte grâne posvećene
paome toli ku svit slavi
cić poroda od Latone?[111]
gdi se lovor zelen sveti,[112]
pod lovorom er se zgodi,
ki nad nami sada svijeti,
oko od neba[113] da se rodi,
da se rodi svića noći?[114]
Među čistim djevicami
da pripivam sve dni moje
mrežu, zlat vez[115], luk s strilami[116],
o, Latona, kćerce tvoje,
svete Dijane i pričiste?
Ali mi je more brodit
put Palade[117] slavna grada,
gdi pod svitla kola vodit
budem brze konje mlada
i služeći takoj umrit?
Ali, tužna mâ mladosti,
očima t' je zagledati
Titonovîć[118] strašne kosti,
kim oholas Jove skrati
strilom koja oganj meće?
Tužni naši svi sinovi,
tužne utrobe ke ih nosiše,
pokoli se na svit ovi
za tolika zla rodiše,
za tolike, jaoh, nevolje!

Tužni i vi, oci blazi,
kim razgovor i lip ures
bijehu vaši sinci drazi,
pokli huda srjeća vas jes
od njih s plačem odilila.
Tužna i Troja, slavni naš grad,
kad joj grčka sila odoli!
koja strah bi mnozim njekad,
sad u dimu leži doli
oborena i spražena.
Kako slavu svita sega
brijeme dava, brijeme krati,
kako svrha jes od svega
i nije doli u što ufati,
sve je doli bremenito!
Eto, vajmeh, ke njekada
u gospoctvu jesmo bile,
robinje smo tužne sada
i sad bismo promijenile
s najnesrećnijem bitje naše.
Sada nam je Troju oći
i sve naše dobro velje,
a u grčku zemlju poći,
Himenea gdi veselje
budem smrti ja prominit.[119]

Treći prizor

VILE i prijašnji
U vršenje na svrsi činjenja drugoga vile dohode u jednomu brocu[120] *i govore.*

VILA

Nereide[121] mi smo vile,
sinje more ke plovemo,

toli u moru ke slovemo,
kih su u pjesneh velje sile,
o, Hekuba, prišli k tebi,
u istoku ka sloviše,
kruna vrh svih koja biše,
druga u vlasti kojoj ne bi,[122]
da vidimo što čes huda
i što brijeme može učinit,
er vjerovat nije scinit
tolicijeh vidjet čuda.
Oto očima sad vidimo
što ne bismo vidit ktile
i što nismo gledat mnile,
er od tuge sve blidimo.
Jaoh, vidimo potlačeno
ličce, u istoku koje sjaše,
suncu koje odsijevaše,
potamnjelo i sniženo.

DRUGA VILA

Je li koja tužna pjesan,
da u pjesneh procvilimo,
grozni plač s njom da dilimo,
da 'e razgovor tužni ki dan?
Ostavimo sad vesele
naše pjesni i ljuvene,
nadpijevamo kijem serene;
pojmo pjesni sve dresele.
Kraljicom te njekad znamo
u svem dobru segaj svita,
sad u tugah svijeh gledamo.
Svud li huda čes dohita?
Ne štedi li svijetlijeh krunu?
Tko se uzda, svijete, u tebe
i blaženstva i u tvoja,

nađe s' izdan sam od sebe,
vodi život bez pokoja
a s bolesti[123] dni dovrši.

Nitkore razuman ne ima ufati
u što more uzet dan i brijeme što krati.

TREĆI ČIN

Jedini prizor

TALTIBIJO, KOR, HEKUBA, VILE

TALTIBIJO

Hekuba starica gdi je, žene, zna li ka,
koja bi kraljica od Troje visoka?

KOR

Malo se obrni: kraljica eto ta
na zemlji tuj crni gdi leži prostrta.

TALTIBIJO

O, višnji, što ću rit? Gledaš li sva s nebi?
Ali se ovi svit sam vlada po sebi?
Ter oganj, ter more, razlika tere smrt
neredno tač more pražit nas, topit, strt,
ter se mî tvoju moć, nam gluhu[124], varamo
zovući nam pomoć, ali je što ne znamo?
Eto ova ka biješe istočna carica,
ka slavom sloviješe vrhu svih kraljica,
sinovmi izvrsnim, bogactvom i vlasti,

kruna ka biše svim ke živu u časti,
slavnoga Prijama dostojna taj druga,
eto plačna i sama robinja i sluga
u prahu leži sad združena s suzami,
visoki a nje grad oboren s crkvami,
sinovi ubjeni, kćeri odvedene,
ostala a njoj nî prilika od žene.
Ja sam star i ktil bih svršiti moje dni
prî neg ka túgâ sih[125] moj pokoj ockvrni.
Nesrećna starice, ustani za mal čas,
podvigni glavice, odkrij taj bili vlas,
u kojoj huda čes čini te viditi
sve tuge, svu boles, i još si živa ti.

HEKUBA

Vaj, tko će bit ovoj ki brani, jaoh, sada
ni zemlja ki pokoj pritužni da ne da?
Ki s' godi, mene sad bolesnu ne vrijeđaj,
razgovor neće jad moj gorki ni moj vaj.

TALTIBIJO

Taltibijo ja sam, sluga[126] vojske ove,
od strane poslan sam Agamenonove.

HEKUBA

O, dragi, o, mili Taltibijo žuđeni,
došao jesi li navijestiti meni
da na grob Akilu i mû krv proliju,
i da mu nemilu tuj žeđu upiju?
Ako si prišao s žuđenim glasom tim,
na brijeme s' došao, ja ino ne želim.
Pođimo, pođimo najbrže, starče moj,
i veće ne cknimo, - mom plaču lik je toj.

TALTIBIJO

Došao sam, starice, da budem tebe zvat
da kćerce djevice dođeš tijelo ukopat.
Kraljevi, brata dva, sinovi Atrida[127],
i grčka vojska sva k tebi me šlju sada.

HEKUBA

Da li, jaoh, nis' došao da s kćercom i ja umrem,
da svršim život zao i da suze već ne trem?
Da li mi živiti nesrićni sila jes?
Da li, jaoh, umriti ne da mi huda čes?
Da li, jaoh, glasa nî ki bi me utješil,
neg koji, jaoh meni, veći mi dava cvil?
Umrije mi, kćerce, ti, mâ hvalo jedina,
ku ktješe izdriti iz krila majčina!
Ja svasma sirota već ostah pritužna
na svrsi života robinja i sužna.
Ma kako ubiste nesrićnu djevicu?
Ali ju stratiste kakono krvnicu,
ali bi život svoj[128] uzet toj djevici
kako se tolikoj dostoji kraljici?
Starče moj, kaž' meni, dobro da radosti
znam ere čuti nî neg gorke žalosti!

TALTIBIJO

O, ženo, išteš ti da ja plač ponavljam,
a na tve gorkosti da gorkos pristavljam,
da srce sad moje od dviju plač smuti, -
smrt kćerce od tvoje, tvoj uzdah priljuti.
S tolicim suzama bi tva kći žaljena,
u srcu er sama budi plač spomena;
ma ako žudiš tač žalosnu čut nje smrt,
pripravi novi plač, - suze i ja budem trt.

Biješe se skupila od Grkâ vojska sva
  na grob silna Akila, kad priđe kćerca tva,
ku Piro uhvati za ruku, i ončas
  uzvede na grob tî, a rusag gleda vas.
I kad s njom gori bi, er bíše ublidila,
  promisli da ne bi tuj niz grob skočila,
ter so objedvije strane djevici gizdavi
  mladiće izbrane na stražu postavi.
Čašu on držaše, kamenjem pridrazim
  i zlatom ka sjaše, u ruci, i prid svim
Akilu silnomu mrtvu grob okropi,
  svomu ocu dragomu zdravicu tuj napi;
pak nače: "Posluh svim od vojske ličnik[129] da'!"
  Iz glasa ja ličim[130], srjed svih ja stav tada,
navijestih vojsci svoj mučanje, mir, posluh.
  Tuj ončas na glas moj umukni svaki duh;
a Piro pušta glas i poče govorit,
  na glavi a svim vlas poče se strašno vit:
"Oče moj, svitla čâs ki s' Grkâ bil na svit,
  koga će môć i vlas vik živit, vik slovit,
  er cvit tve mladosti družio 'e s vridnosti!
Pelea slavnoga, sinu oca istini,
  primi od sina tvoga ovi dar jedini,
  koji si žudio, koga si željan bio.
Nemoj se kratiti iz vičnih tih strana
  ovdi k nam sad priti, naša slavo izbrana,
  da piješ zdravice od krvi djevice,[131]
koju si ljubio, koju si njekada
  svim srcem žudio, krvi ke i sada
  ja i puk spravljamo da tvoj duh čîtâmo[132].
Pomoćnik žuđeni molimo da si nam,
  ostalo er nam nî ufanje neg ti sam,
  da ćemo kada moć na drage stane doć.
Tih vitar da' nam sad, Neptunov pokoli
  satrsmo Troju grad protiv nam oholi,[133]
  da drage vidimo ke vidit žudimo".
Tako on, a puk vas skrušeno sta molit

umiljen Pira glas da bude čuven bit.
I ončas mač ize svoj iz zlatne nožnice,
a kinu ruke utoj da drže djevice,
od šta Poliksena staviv se[134] oni čas,
da je od svih čuvena[135] ovaki pušta glas:
"O, Grci, ki naš grad satrste svasma prem,
znajte er ja voljno sad i rado na smrt grem,
i od vas jedan sam za milos dar pitam:
da ruke nikoje ticat me ne budu
i dalek da stoje koji me sad bljudu;
dobru je lašnje umrit negoli zlu živit.
Sama ću pod mač ja mê grlo postavit,
čistoća da moja shranjena bude bit,
ka meni sama jes ostala za ures.
I meni kratak čas prid smrti hip ovi
dopus'te, molim vas, slobodu sada vi
da umrem djevica kako sve kraljica;
da sramna na on svit među ine kraljice
ne bude duša prit od ove djevice,
sužanstvo er tamno i tamo je sramno".
Tuj vas puk "Budi joj" iz glasa veljaše,
djevici svak lipoj ugodit željaše,
i sam se kralj javi i sam kralj odsudi
djevici gizdavi da bude što žudi.
Oko nje ki stahu mladiće izbrane,
i ki ju čuvahu, poslaše sve s strane.
Kad ona vidi toj, zgar s prsi oni čas
do pupka koret svoj rukama razdri vas;
ukaza tuj mile nje[136] prsi djevica
kakono snig bile i kako ružica.
I sama kleknu, pak k Piru rič obrnu,
u srcu a tuj svak žalosno protrnu;
reče mu: "Mlače, ti u prsi ako me
išteš sad raniti, evo ti prsi mê;
ako li hoć' glavu usjeć mi, evo t' vrat,
na volju sada tvu evo ti budem stat".
Na riječi medene Piro se vas smuti,

žalosti skrovene u srcu oćuti;
hoće li, neće li, sta smućen misliti
djevici vrat bili bude li raniti;
misleći i takoj napokon desnicu
podviže, i tuj njoj odsiječe glavicu.
Velja se krv proli, a pade nje tilo
na zemlju, gdi doli vidjet ga bi milo
gdi pokrit nastoji sramežljive strane,
kako čâs dostoji djevice izbrane.
Smrtni mač i kad toj djevici gizdavi
prikrati život svoj[137], ončas se svak spravi
tko grane zelene poda nju stavljati,
tko zublje ognjene za oganj spravljati.
Mirisi tolici odsvud se nošahu,
svi se toj mladici služiti siljahu;
tuj nitkor oda svih zaludu ne staše,
od skupa tolicih svak se njom brinjaše.
Moreš se pohvalit porodom izvrsnim
i majka djece rit vridnija među svim;
ma, ženo, mogu ja dobro ti sad riti
da si od svih tužnija ke živu na sviti.

KOR

Nesreća gorko t' nas odasvud ucvilja,
gorko t' nas čas po čas svih tuga nadilja!
Njeki gnjiv usioni Prijama i dom svoj[138]
prem svasma progoni, - zgar zvizde hoće toj.

TALTIBIJO

Mramora tvrđi jes, i čovjek nije ti
ki tvoju hudu čes neće sad žaliti.

KOR

Zločes je, tužan je, tužan će i vik bit
tko stavlja ufanje u ovi svit varovit,
koji te priblazi blaženstvom bjegućim,
a pak te porazi nevoljam vječnim svim.
Noć hvali svitli dan, dobra smrt život naš;
čovječe, u ovi stan ufati ne imaš.

HEKUBA

Tolike žalosti mene su obujmil',
mâ kćerce, er dosti nî sam plač, nî sam cvil
za moć se istužit i za moć, kćerce mâ,
tolika zla združit s dostojnim suzama.
Kad počnem plakati na hudu moju čes,
ončas me uhvati druga tuga i boles;
i na tî gorki vaj druge, jaoh, žalosti
pridođu u hip taj i druge gorkosti,
koje mi, kćerce mâ, odahnut ne daju, -
jaoh, svakčas tugama tužice pristaju!
I da se ne bolim tvom smrti sada ja,
ni mogu i ne umim, kćerce draga moja;
također u plač sva da ne idem krozi te,
kripos me uči tva i hvale tvoje te.
Zla zemlja čudo nî kad dobar rod rodi
zgar sunce ku blazni a daž joj ugodi,
ni dobra kad dobar ne bude plod dati
potrebu svoju zgar ka ne more imati.
Ma čovjek koga da narav zla na sviti
ne more nikada negoli zao biti;
tko jednom dobar jes vazda će dobar bit,
ne more prika čes dobru ćud prominit;
ali će, pođ'mo rit, od dobrih života
svitla krv uzrok bit i otâc dobrota,
dobrote ali tîh uzrok je jedini
meštara nauk svih i njih put istini.
Djeteta uzdvignut zakoni svetima

njeki je općen put i dobrim i zlima.
Tko bude zakon znat, i dobar će umjet bit
i umjet će razaznat dobro od zla na saj svit.
Ma kudije tužna je, kamo li puta van
zađe sad svis moja razložeć sve zaman?
Ljuveni starče moj[139], pođi mi naprid ti,
i grčkoj vojsci toj i kralju navisti
da tegnut ne bude u mû kćer tkogodi, -
u mnoštvu svud hude ćudi se nahodi,
a skupi od ljudi, vladaoca gdi im nî,
silom srću svudi, i dobar tuj bijesni;
u trjeskah i tih zlih tko gore učini
bolji je oda svih, razbora er tuj nî.
Ti, stara službice, malo se sad potrud',[140]
morske mi vodice dones' pun jedan sud. -
Tve čisto tilo toj najprvo suzama
u vodi pak morskoj da umijem, kćerce mâ,
koja neudana udana[141] majci umri,
svoje djevstvo vjenčana udadbom a ne skri.
Pokonji, kćerce, dar tva majka da ti da;
ma odkud? Ku li stvar da nađem ja sada?
Je li gdi kagodi od druga mojih sih
ukrila štogodi od dobar tolicih,[142]
da kćerci djevici uresim tilo toj,
kako se kraljici dostoj tolikoj?
Da li u svih nijedna stvar velika ni mala
tolicih od dobar nî, vajmeh, ostala?
Kad ino, kćerce mâ, ne more t' majka dat,
groznima suzama tebe će darovat.
Gdi su, jaoh, bogactva i dobra tolika
našega kraljevstva, gdi li je moć velika?
Prijame, ki toli sinovi izvrsnim
dostojno se oholi i diči, i ima[143] čim,
i ja s tobom starica, tva žena i drúga,
njekada kraljica, nesrjećna sad sluga,
gdi je naša oholas, veličanstvo i slava?
da li se u mal čas u ničto stvori sva?

Koli smo, jaoh, pali od dobar tolicih,
nesrićni ostali vrhu svih nesrećnih!
Kako, jaoh, nî vire u svitu, kako prem
sve vrime satire i ufat nî u čem!
Svak se u me ogledaj tko slatko veselje
uživa na svit saj ne znav što je dreselje;
er dobra od svita, gospoctvo, slava i čâs
stvar su bremenita[144] i od riči nadmen glas.
Čestit se svak riti i blažen može zvat
bez tuge na sviti ki bude dni trajat!

TALTIBIJO

Ako bi mogla ti, bolje bi da sada
pođemo, er ckniti, starice, nî kada.

HEKUBA

Jaoh, nesrećna! A ja da grem,
pokli je trijeba da idemo;
ma nî snage, - starče, ja mrem!
Jaoh, ni tamo, jaoh, ni sjemo
s mjesta mi se nije moć krenut.

TALTIBIJO

Pomoz'te ju, o, vi žene,
držite ju da ne pade.

HEKUBA

Eto vidiš, starče, mene,
ja ne mogu doći sade:
ti rec' kralju što sam rekla.

KOR

Nebo zgara nam spravljaše
sve nevolje i žalosti,
hitri Pariš kad iđaše,
slidiv volje od mladosti,
da visoko jelje[145] siče;
da korablju brzu zgradi,
da s korabljom brodi more,
da Heleni lipi i mladi
dođe na tej svitle dvore
i Helenu da ugrabi;
ka zanosi svima oči
rajskim cvitom od liposti,
a sunačce od istoči
ne obsiva svom svitlosti
lipšu, dražu ni slavniju.
Jaoh, odovle sve dođoše
gorke tuge ke nas tire,
radosti nas sve ođoše,
suzam našim da nî mire,
da se u nas svak ogleda.
Ufanja nam nî ostalo,
da se naša rados vrati,
jaoh, ni vele, jaoh, ni malo
da se boles naša skrati
i da ikad odahnemo.
Ovo je oganj ki se zgodi[146]
vidjet u san majci tužnoj;
ovo je rasap ki se rodi
svoj visokoj Troji slavnoj
i kraljevstvu od istoka.
A još poče i onada
naših tuga uzrok hudi,
božicami trema[147] kada,
bivši pastir[148], pravdu odsudi
pravdu s koje poginusmo,

od liposti davši svu čâs
bludnoj majci od ljubavi[149],
a u rat, u krv i u smrt svih nas
i kraljevstvo svoje stavi,
postavi nas u plač vječni.
Još se neće svi veselit
od protivnih naših hudih,
tkogodi se će i dreselit
tamo u grčkih stranah u tih,
gdi Heurota[150] rika teče.
Još će, to znam, ka mladica,
smrt kunući priku, hudu,
za drazima derat lica,
još nevjeste mnoge budu
cića svojih proplakati;
majke mnoge i starice
za sinovi pridrazima
bit će prsi, grdit lica.
Lakša je tuga svim tužnima
kad imaju druga u tuzi.

INTRAMEDIJA[151] VILE

O, Ekuba, gorske vile
slatkim pjesni utješiti
žele tvoje grozne cvile;
eto k tebi ktismo priti,
tebe tužnu razgovorit,
jeda dijelak tvojijeh tuga
naše pjesni budu odlišit,
pjesni, kojijem mi sred luga
od mladosti u ovi naš cvit
razgovor smo tužnim svijema.
Kako pjesni omekšaju
tvrda srca proć ljubavi,
tako tuge odlagaju;

o, Ekuba, tim pripravi
mjesto u srcu slatkijem pjesni.
Njekad gore uživahu
tvoje gizde i ljeposti
a vile te pripijevahu;
sad su tebe zle gorkosti
sasma u srcu potlačile.
Pjesni slatke dubja vodit
za sobome jur mogoše,
sunce ustavit, kami hodit, -
jeda u pjesnijeh biti može
ki lik tužnu srcu tvomu?
Kraljicom te njekad znamo
u svem dobru sega svita,
sad u tugah svijeh gledamo;
svud li huda čes dohita
ne štedi li svijetlijeh krunu?
O, Ekuba, pokli takoj
naše pjesni utješiti
ne mogoše grozni plač tvoj
ni od srca odložiti
gorke tuge ke te more,
a mi ćemo suze ronit
zajedno s tobom, a cvijetjice
Polišeni ovoj donit,
tijelo mrtve tej djevice
cvijetjem posut, suze plakat!

ČETVRTI ČIN

Prvi prizor

SLUGA, KOR, zatim HEKUBA

SLUGA

Hekuba starica, jaoh, žene, gdi će bit,
od tuga kraljica ka se sad može rit,
bolesti nemile sve, kojim lika nî,
koju su obujmile pokonje svoje dni?
Ona se jedina zvat može u tuzi,
tužnija nî ina pod suncem ka suzi.

KOR

Taj jezik prihudi kada će zamuknut
koji nas odsvudi zle tuge čini čut?
Kad se će ustavit s tim hudim glasima,
kad li će svrha bit nevoljam našima?

SLUGA

Hekubi, jaoh, tužni tužan glas imam dat,
a u zlu moći nî dobru kob nazivat.

KOR

Ah, takoj nije doć, gdi boles zla prosi
razgovor i pomoć, da zao se glas nosi.

SLUGA

Koli si tužnija, gospođe, sada ti
neg rîči mogu ja mojome izriti!
Tebi je život tvoj već uzet, mrtva s' ti!
Što živeš sada, toj zli su dni od smrti:
pade ti ufanje kralja gospodina,
a ne osta t' uzdanje ni od grada ni od sina.

HEKUBA

Nî tuga na saj svit ka nova jes meni,
ni boles može izrit u meni koja nî!
Ma kudije tijelo toj kćerce Poliksene
sad nosiš, jaoh, takoj bez časti, bez cjene?
Nijesu li njoj bili oholi Grci ti
častan grob spravili? Što će toj sad riti?
Jeda ju ukopat ne misle? Ali njoj
po smrti ištu dat još koji nepokoj?

SLUGA

Još ne zna ni more nesrećna poznati
zlo svoje najgore kô ju će skončati:
mni, nosim tijelo njoj kćerce Poliksene,
od muke obraz svoj ter svraća od mene.

HEKUBA

Da tko je? Vajmeh ja! Koga mi s' donila?

Jeda je kći moja Kasandra svršila
dni svoje, nje tilo ter k majci nosiš sad,
nje majka nemilo da ćuti i taj jad?!

SLUGA

Mijentuješ žive ti, a mrtva ovoga,
ne mariš plakati od srca ki je tvoga.
Oto ga ću odkriti. Poznaš li tko je ovoj,
nesrićna majko, ti? Polidor je ovo tvoj.
Ovo nis' čekala prid smrti! Huda čes
oto ti je svu dala ćutit zlu boles.

HEKUBA

Sada, vajmeh, vajmeh, sada,
plačne oči, proliva'te
rike od suza, ako ikada
uvike se ne utješa'te!
Boles ova, ka od svita
sve bolesti zle dobiva,
vječne suze, vajmeh, pita,
vječni majka da plač liva.
Ova gorkos sve gorkosti
dobi moje; ova žalos,
skupiv ujedno sve žalosti,
ubi svasma mene u staros.
A odolit gorkoj sili
tužnoj majci nije moći;
zadovoljno da, jaoh, cvili
nije snage, nije moći.
Polidoro, sinko mili,
majci ufanje ki sam biješe,
gdi je ruža, gdi je džilj bili
drago lice kim caftiješe?
Koja ruka bez milosti

na te prava srdžbu obrati?
Tko u cvitak tve mladosti
dni bez griha tvoje skrati?
Moje djetece milo, drago,
da li mrtva tebe gledam
ki razgovor i sve blago
ostao biješe majci ti sam?
U što majka već ufanje
da bez tebe, sinko, stavi?
Ti sam biješe uzdržanje
kući paloj i stup pravi.
Eto svrhu[152] tužna vidih
od Prijama kući slavnoj!
Što nesrićna prije ne umrih
neg dočekah zlo tolikoj?
Da li, sinko, hotje umriti
prije majke drage tvoje?
Tko će majci oči pokriti
dan pokonji smrti svoje?
Proklet zli nož i desnica
ka ti rani bez milosti
drage prsi, bila lica,
ka cvit satri od liposti.
Ako mariš, višnja moći,
gdi na zemlju pogledati,
ne daj zlobi takoj proći,
čini krvnik da grih plati;
čini plačne ove oči
da osvetu vide, čini
plata od griha da svidoči
er je pravde bič istini.

SLUGA

Tužna ti si, majko, i ti,
pokli ti je u tvu staros

tač nemilo pogledati
od tve krvi svaku žalos.

HEKUBA

Sila hoće mê nesreće,
sve što živem unapredak,
da me tire gore smeće,
da mi je gorči svaki danak.

KOR

Je li tuga ka na sviti
koja na nas nî udrila?
I more li žalos biti
ka nas nije obujmila?

HEKUBA

Jaoh, moj sinko dragi, mili,
sinko začet u čas hudi!
Tko mi tebe smrtno ucvili?
Lip cvit toli što oprudi?
Gdje li, kako, kom li smrti
puna zlobe taj desnica
tvoju mlados hotje strti,
hotje ogrdit tvoja lica?

SLUGA

Ja ne znam ništore! Mrtva ga tuj nađoh,
nesrećna na more i tužna kad pođoh.

HEKUBA

Ali ga val morski tuj biješe vrgao,
ali zao čovjek ki tuj biješe smrt mu dao?

SLUGA

Morski ga biješe val, poznat se mogaše,
na suh kraj izvrgal, gdi mrtav ležaše.

HEKUBA

Sada, jaoh, jaoh, sada ja moje zlo poznah
vajmeh, još onada kad tužna zao san šnjah!
Nî mene prikazan taj noćna varala,
zlo moje i u san tužna sam gledala!
Što po snu ja sumnjih, što cvilih neznano,
sve jávi[153], jaoh, vidih, sve mi bi izdano!
Eto sad očima moj rasap pokonji
pogledam mojima, komu, jaoh, lika nî!

KOR

Taj krvnik nemili tko ti se viđaše
ki u san vrat bili djetetu koljaše?

HEKUBA

Polines, Polines nevjernik me milo
hranjenje, vajmeh, jes pogubil nemilo.

KOR

Nî drugi - on će bit! A sve toj za drago
njegovo osvojit imanje i blago.

HEKUBA

Jaoh, nî moć izriti krvnika zlobu ovu,
nije moć podniti krv ovu njegovu,
kom zalac neharni vjeru i čâs ockvrni!
Tej zviri nemile, s kim su sve vrlosti[154],
ne bi, jaoh, tač bile toli bez milosti
djetetu, kako ovi krvnik pun otrovi.
Je li gdje tko vjeran, da vjeru obrani
prid ovim ki svoj stan za ljucku krv hrani,
prijatelje gdi prima, da im život uzima?
Kako ti srce da zaklati dijete toj,
koga ti, jaoh, prida u ruke ćaćko svoj[155],
uzdav se u tebe kako sam u sebe?
Proklet nož nemili ki t' prsi otvori,
moj sinko, i krvnik zli koji te umori,
kad ktiješe život tvoj bit shrana kući svoj.

KOR

Ti si sad oda svih tužnija na sviti;
ti, ti se od tužnih zrcalo mož' riti.
Ma ovo gre simo Agamenon, slavni
kralj; zasad mučimo; - što ide nî mani.

Drugi prizor

AGAMENON i prijašnji

AGAMENON

Što ne ideš ukopat, Hekuba, kćer tvoju?
Ja ne dam ni ću dat na nju ruku svoju
staviti nikomu, ni se je stavila,
kako s' po vernomu Taltibiju molila.
Navlaš sam doći ktio da ne ckniš već š njome,

veće posle ostavio brinuć se tobome.
Koliko za nje čâs, tim budi pokojna,
imala je razlog vas, kako je dostojna
i kako ktje nje čes i mjesto i vrime,
er veće časti jes podobna prid svime. -
Oh, što će bit ovoj? U naših šatorih
tko ubijen leži toj Trojanâ od vaših?
Kaže ga haljina[156] da nî Grk; toli mlad
tko je od vaših sina ovdi ubijen takoj sad?

HEKUBA

(Sama ću u sebi sobome govorit,
er sama pod nebi tužna se mogu rit;
budeš li sada ti, er nî lika inoga,
Hekuba, kleknuti prid kralja ovoga
i prid njim pitati od pravde silni mač,
prid njime iskati ku pomoć u moj plač?
Ali[157] ću mučeći zlu boles mû tajat,
potajno cvileći na višnjoj pravdi stat?)

AGAMENON

Plačući kud tamo odnosiš obraz tvoj?
Pogledaj ovamo! Što mučiš? Što je toj?

HEKUBA

(Od mene morebit, kako od protivnice,
što će, jaoh, smrt mâ bit, svrnut će svo'e lice.)

AGAMENON

Nijesam ja prorok da tuđe misli znam:
ne znavši zla uzrok, ku pomoć da ti dam?

HEKUBA

(Ma što[158] nî ufati sve dobro od toga
koji je svim mati, ki prima svakoga?)

AGAMENON

Ako neć' da znam ja tvoj skrovni nepokoj,
budi volja tvoja, ni marim ja znat toj.

HEKUBA

(Bez vridne pomoći od kralja tolika
vrha, jaoh, nije doći toj zlobi krvnika;
bez njega osveta nikada na sviti
od krvi djeteta neće se viditi.
Ma što cknim, ter sad ja ne budem k njemu prit?
Još prid njim rič moja primljena bude bit.
Nije se pripasti od dobra kralja, nî:
prida nj ću ja pasti, njemu odkrit plač grozni;
njemu ću svu izrit nevolju mû gorku,
još da znam ne izdvorit prid njime milos ku.) -
Kralju Agamenone, ako plačne i tužne
kraljevi ne odgone, čuj ove plač sužne.
Za mila koljena ka grlim sada ja
sluga umiljena i robinja tvoja,
za krunu pomili, kome[159] sjaš, ako ikad,
milosti nadili tužnu ovu jednom sad;
za ruku ka hrani od Grkâ svitlu čâs
malu stvar ne brani tužni ovoj tvoja vlas.

AGAMENON

Koja će stvar toj bit ku pitaš takoj ti?
Ako išteš sad izit iz robstva, budi ti!

HEKUBA

Ne marim dovika u robstvu stojati,
osvetu krvnika da mi je gledati.

AGAMENON

Ku drugu pomoć ja sad išteš da ti dam?

HEKUBA

Misao nî moja slobodu da pitam.
Vidiš li tijelo ovoj koje plâčem suzama?

AGAMENON

Vidim, ma tko je toj, još ne znam, - znaš sama.

HEKUBA

Zače ga i rodi utroba tužna ova.

AGAMENON

Ovo je kigodi od tvojih sinova?

HEKUBA

Nije nijedan od onih ki su u Troji pali.

AGAMENON

Još koga vrhu tih djeteta ste imali?

HEKUBA

Za nesrjeću ovoga nad kime plačem sad.

AGAMENON

Gdi shrani ti toga, kad ti u ognju bîše grad?

HEKUBA

Prijatelju ćaćko svoj posla ga na shranu.

AGAMENON

Jednoga gdi takoj dâ od svih na stranu?

HEKUBA

Dâ ga ovdi gdi sada mrtva ga gledamo.

AGAMENON

Gdi Polines vlada u ove strane ovamo?

HEKUBA

Za zlato sačuvat, zlato ga izgubi.

AGAMENON

Možeš li istom znat tko dijete toj ubi?

HEKUBA

A tko će ini bit neg komu bi pridan?

AGAMENON

Cić zlata ockvrnit ktje zločes viru i stan?

HEKUBA

Nî za ino, kad vidi svrhu, jaoh, od Troje.

AGAMENON

Tko nađe, kad li i gdi mrtvo dijete tvoje?

HEKUBA

Ova[160] ga je sred žala kraj mora sad našla.

AGAMENON

Jeda ga je iskala? Što je ona tuda išla?

HEKUBA

Za Poliksenu umit, biješe išla po more.

AGAMENON

Polines, on će bit, drugi bit ne more.

HEKUBA

Ubiv ga bačiti u more hotje njim.

AGAMENON

Za zlobu sakriti odkrio se zloban svim.
Tebe ti svakoje obujmit žalosti
hotješe u tvoje teške dni starosti.

HEKUBA

Nî tuga ka[161], jaoh, nî na mene udrila;
svrha je već meni, sve sam zlo vidila!

AGAMENON

U tugah ka je taj ka žive tolicih?

HEKUBA

Nisam ja, ma je vaj i tugâ skup od svih
ki žive u meni: a ja sam umrla
i vas plač pakljeni sa mnom sam podrla.
Eto sam toga rad, da čuješ razlog moj,
prida te pala sad, i prid sud sveti tvoj
puštaću tužbe mê, samo uši tve mi da';
ni za nj stoj ni za me, s razlogom stoj pravda!
Ako imam patiti s razlogom tolik vaj,
već neću rič riti, vas razlog njemu daj;
ako li sî moj plač, svitli kralju izbrani,
dostoji pravde mač, pravde mač ne brani.
Od pravde prisveti pomoćnik sad budi,
pravedna osveti, krvnika osudi;
osudi ki tvori toliku zlobu; osud'
ki biča od zgori ni ljucki scijeni sud,
koji dom ockvrni prijateljski nevirom,
svetu har ocrni pravednom krvi tom;
od grada, od stana komu bi našega
podobna čâs dana i ljubav vrh svega,

u scjeni od prvih prijatelj nam bîše,
uz kralja više svih prid pukom sidiše.
Eto viđ čim plati napokon dobro toj:
sinka mi zaklati ktje krvnik ovakoj;
ni grobom ne mari darovat njega tim,
neg, zalac bez hari, u more bači njim,
gdi bi se najgore vrle, jaoh, smutile
tej zviri od gore i žalos ćutile.
Žene smo pritužne pod vlasti od druzih,
nejake i sužne nevoljâ pune svih;
ma je bog vrhu nas mogući i sioni,
ki vlada svaku vlas svetima zakoni,
zakoni uzdrži nebesa velika,
na uzdi tim drži doli ovdi čovika:
U ruke vam na svit pravda je, zakon dan,
bez vas se sahranit ne more pravedan;
činite, kim doli dano je vladati,
da se prav ne boli i da prav ne pati.
Er ako zloba uz vas vladaoce moć steče,
slatki mir, pokoj vas od ljudi uteče;
već drago na saj svit veselje i rados
meu ljudmi neće bit, ma dreselje i žalos.
Pravednu sahrana gdi da se bude nać
kad pravde izbrana sila se bude zać?
Sad, kralju svitli moj, milosrđe ako ikad,
ako je grubo ovoj, od mene imaj sad!
Pisalac kako taj razložnim okom tim,
dalek stav, zamiraj kolika zla patim:
kraljica njekada, od gospoj gospoja,
nesrećna, jaoh, sada sužna i raba tvoja!
Od sinov tolicih koje sam imala
sirota eto od svih tužna sam ostala;
u staros prognana, kad ufah pokoj tih,
od svoga, jaoh, stana[162], u tugah ležim svih. -
Jaoh bježi, tužna ja, za otit krade se,
mê riči vitar tja prid ovim odnese;
prid ovim ništore, u koga sve ufah,

moj razlog ne more, ne more moj uzdah.
Čemu tač, vajmeh ja, pamet je kršiti,
za umjet svakoja[163] pod suncem na sviti,
najljepši a ne umjet zgara dar jedini
riči dat razumjet svoj razlog istini?
Čemu je toj znati što nî moć ukazat,
u srcu imati a ne moć nadvor dat?
Imao bi svak pamet najveće stavljati
za naučit svih umjet razlogom vezati;
razložna rič lipa svića je pameti,
a pamet je taj slipa koj razlog ne svijeti.[164]
Da li će, jaoh, vesel zli krvnik it takoj,
a tužan i dresel pravedan ovakoj?
On sinke uživat, - sirota ja sasvim
ne pristav prolivat suzice za mojim?
Od svoga on grada viditi svu rados,
a od moga, jaoh, sada ja vidim svu žalos?
Uživat on svoj stan s radosti, - jaoh, ja dim
od moga sa svih stran pritužna još vidim?
Za sužnu mene sad kraljicu odvode,
a krvnik hodi rad od moje nezgode?
Kad dobri razlog moj, o, grčka svitlosti,
prid tobom ovakoj ne ima kriposti,
stranputa hoću it a s sramom ja sada
i ljubav tej molit ka srce tve vlada.
Kasandra kći moja, prilipa ke mlados
noćnoga pokoja bludna je tva rados,
traje sad sve noći u krilu vlasti tve,
ljuvenom tom moći uza te može sve;
nje ljubav isprosi meni sad ku milos,
nje ljubav ku nosi u srcu tva svitlos.
Ako odar ljuveni i noćni celovi
što mogu medeni, tužni se ozovi!
Pomoz' mi, što ljubav dariva slatka taj,
ljubežljiv, kralju, i prav ukaž' se na moj vaj!
Bratac je nje ovoj, nad kime trem suze,
a, kralju, tebi svoj[165], - nevira zla ga uze!

Kasandra srcem svim njega je ljubila,
od mala vrh svih njim vazda se hvalila.
Ne propus' krvnika, Kasandra prosi toj,
čin' zloba tolika da plati vas grijeh svoj.
Malo je sam jezik i sam glas i vika
na toli plač velik, jaoh, na zla tolika;
čemu ruke i noge, prsti i moj svaki vlas
ne stvore se u mnoge jezike i u glas?
I sve što je u meni da pušta glas tužan
prid tvojim koljeni, da moli noć i dan,
u srcu da milos u tvomu probudi,
krvnika nemilos da zloga osudi.
Smiluj se, o kruno svih Grka, pomiluj,
ukaži napuno od kralja svitlos tuj,
od tužnih ne brani desnicu, s kom je môć,
dosada ku hrani od pravde za pomoć.[166]
Ovoj se umoli ka toli skrušena
obhitiv sad moli tva svitla koljena;
ne propus' tolika zloba da prođe tač
bez biča velika, - osveti tolik plač!
Svak dobar braniti dobre ima i pomoć,
zle bičem sliditi od pravde za svu moć.

KOR

Pod suncem ka je stvar koja se zgoditi
neće još ikadar meu ljudmi na sviti?
I ki će zakon bit nevolja tvrda taj
i vrime ki pobit ne bude na svit saj?
U svetoj ki njekad prijazni živješe,
neprijatelji eto sad krvni se vidješe;
a ki se okom zlim gledaše tolikoj,
eto je među tim prisveti mir i goj.

AGAMENON

Hekuba, srce mê boli se, pravo dim,
i tobom i time tvojim sinkom nesrećnim,
i molbe tej tvoje mjesto su imale
prida mnom, i moje srce su svezale.
I ktil bih zli krvnik, vjeruj mi, i želim
da plati grih tolik, ogleda[167] da je svim,
s pomoći višnjih zgor da pravda mjesto ima,
da je ki razgovor nevoljam tvojima.
Ma vojska ne bih rad, smrt njemu dav, da mni
za ljubav da se sad Kasandre toj čini;
Polines er našoj vojsci je prijatelj,
ubijeni a sin tvoj, kako znaš, neprijatelj;
i ako ga ljubiš ti, majka si njegova -
toj vojska gledati ne ima naša ova.
Ma ovdi mene čuj: ja ti ću prijatelj bit,
a ti čin', ako tuj što možeš učinit;
ni pomoć ni moj svit neću ti braniti;
sve što ti budeš ktit, sve ću i ja toj ktiti,
da mi istom ne budu taj ljuctva Grkâ gdi
u tolikom sudu zabavit[168] štogodi.

HEKUBA

Jaoh, kako nitkore pod suncem na sviti
zvati se ne more slobodan ni riti!
Tko ljuctvu, tko zlatu, tko sreći od svita
robuje za platu; a vjetar obhita
"zakonom" tko pravi "svezan je život moj",
ter svojom naravi ne vodi život svoj.
Pokoli toj ljuctvo od Grkâ tvojih tih
drži tve gospoctvo u sumnjah tolicih,
od tebe drugo ja već neću sad iskat
neg svitlos da tvoja mu misao bude znat:
ja mislim učinit da zloga krvnika
ne bude takoj it ta zloba velika,
da plati grijeh svoj, er sunce zgar gledat

ne ima zlo tolikoj ni zemlja uzdržat.
Ako bi tužbu ku zločinca od toga
ti začuo i trjesku, uzdrži svakoga
ki urvom budu doć i iskat ki budu
s oružjem dat pomoć neverniku hudu.
Ne kaž' se prijatelj moj, ma pravdi mjesto daj,
kad platit grijeh svoj uzbude krvnik taj.
I vjeruj, sve će proć s tvom časti, i sad ti
vidjećeš što ću moć i što ću umjeti.

AGAMENON

Što misliš učinit? Ali ćeš oružjem,
starice, njega ubit? Ali ćeš jâdom[169] kijem,
ali kom pomoći prijatelja? Gdi su ti
koji će sad doći s oružjem služit ti?

HEKUBA

Žena je trojanskih unutra puno sve.

AGAMENON

Hoćeš rit od grčkih robinja; što će te?

HEKUBA

S njimi se ću osvetit od zloga krvnika.

AGAMENON

U ženah gdi će bit srce i moć tolika?

HEKUBA

Mnoštvo je tvrda stvar, najliše kad umije.

AGAMENON

U ženi nikadar čovječje[170] ruke nije.

HEKUBA

Što veliš? U Edžiptu nijesu li tej sile
od ljudi i moć tu njih žene slomile?[171]
a u Lemnu ne ktješe sjemena ostavit
muškoga, ma ktješe pod sablju sve stavit.
Kako će bit ovoj, i ki ću način dat,
neka je meni u toj svu misao tu imat.
Sad, svitla kruno, ti za milos velju tvu
čini sad provesti kroz vojsku ženu ovu.
A ti ćeš, o ženo, krvniku momu prit,
hinbenu hinbeno od moje strane rit:
"Zove te kraljica od Troje nikada".[172]
Čin' njegova i djeca da dođu s njim sada;
reci mu: "Posao je tvoj sinova i tvojih
ne manji nego svoj". Da ne ide, rec', bez njih.
Utoj bih, izbrana svitlosti, ktjela ja
da bi ukopana bil' s bracem kći moja.
Naredi toga rad ukopom kćere mê
da pockne malo sad; učini toj za me,
da majka obima od suza, jaoh, sada
nesrićnim svojima pokonji darak da.

AGAMENON

Bit ti će što pitaš i kako s' ti ktila;
ma da je vitar naš, za toj bi prostila.[173]
Pokoli višnji zgar ne hoće nam poslat
žuđeni tih vitar, sila nam je ovdi stat
čekaje[174] od mora korabljam dobar put

i milost odzgora - sve budi bogu u skut!
Razlog je prid svima i koris je od ljudi
da dobar dobro ima a da zla zlo sudi.

SEMIKOR

O, kraljevstvo slavne Troje,
ne budu se veće zvati
neizmirne sile tvoje,
ni će veće straha dati
tim ki sabljom svit smetaju.
Tebe ti su obujmili
grčke vojske gusti oblaci,
tvrde mire oborili,
lipi ures gdi junaci
suncu oružjem odsijevahu.
Dim iz tebe crni sada,
što bez suza ne gledamo,
skriva nebo; s tebe pada
po poljijeh sjemo i tamo
magla ognjena ka sve prudi.
Veće neće moje oči
iz prozora na perivoj,
na zrak sunca od istoči
u prolitje drago u toj,
s svojim drazim zelen gledat.
Jaoh, nesrićna! Meni već ni
s družicami uživati
lipe šetnje, drage pjesni,
u kih odsvud pripivati
čujahomo našu mlados.
Tuga onda smrtna mene
tužnu obujmi, noćno kada
vraćahu se s igre žene,
a ja kose ruse mlada
pletijeh zlatom povijaje[175].

Počinuo biješe jur svak,
moj gospodin mirno spaše
blizu mene tihi sanak,
od protivnik ne sumnjaše, -
štit mu i kopje visi tamo;
er ne biješe već viditi
oko mira slavne Troje
protivnike obhoditi
s bojnim kopjem da osvoje
krvi i smrti grad toliki.
Kada eto treska, vika
po gradu se prosu svudi,
svih se s strana strašno vîkâ:
"Sad je brijeme da se ljudi
silni Grci ukažemo;
sad je brijeme! Što činimo?
U rukah je naših Troja;
ako vidjet stan[176] žudimo
i našega svrhu znoja,
u oganj, u krv sve da ide!"
Ja se od straha u led stvorih,
u ognju vidjeh gdi sve gori,
plač se čuje strana od svih,
noć se mrkla u dan stvori,
skočih, ne znav tužna kamo.
Prid otar se stanih sveti
od Palade, ku stah molit
zaman, er, jaoh, Grci kleti
hotješe mi druga ubit,
shraniv tužnu mene za plač.
Ma kada me odvedoše,
dalek s mora i kad pozrih
grad, jaoh, koji požegoše,
sva se u plač tužna stvorih,
malo ne umrih od bolesti.
Tuj Helenu idoh kleti
i pastira slavne Ide

ki me izbavi i ktje izeti
s moga stana, da ne vide
već mê plačne oči Troju,
da ne vide već veselja,
da se od plača ne ustave.
Nju dosegla zla dreselja,
stigle ju tuge sve krvave,
ne vidjela stana svoga!

Svrha četvrtoga ata.

Tužba vrh mrtva Polidora. - VILA govori:

Polidora svitla časti
od izbrane sve mladosti,
ki kao cvitak hoće pasti,
segaj svijeta i radosti
u nebrijeme ostaviti,
kad ljepotom tvoja ctiješe
mlados slavna i gizdava,
kada rados slatka biješe
od svijeh vila od dubrava
a veselje mê jedino, -
eto, vajmeh, tuj ružicu
već ne vidim ni tuj svjetlos
ka t' u dragom sjaše licu,
već pogledaj slatku milos
ne znav mene tko me gleda.
Veće smijeha neće vidit
moje oči ni mê lice -
meni je lijevat, sahnut, blidit -
već plač grozni, već suzice;
već bez tebe život nî mi!
Bijele vile od dubrava
ktješe poslat poklisara
mene, ka sam tvoja prava
ljubi[177]; ktješe da bez dara
pokonjega tač ne pođeš.
Od cvitjica ovaj dar ti
i pokonji dar od suza;
kako u život tako i u smrti
od ljubavi jedna uza
naša srca bude stezat.
Spomena[178] nam bude biti
srcu našem tve ljubavi:

dočijem svijetlo sunce svijeti,
među vilam u dubravi
Polidoro će uvijek slovjet.
Celovom će sad pokonjijem
tebe vila darovati,
sadružena s suzam groznijem
sama tebe hoće imati
vik u tužnu srcu svomu,
Zbogom, zbogom, sad odhodim,
Polidoro, a s tobome
misli moje sve ohodim,
i s suzami i s tugome,
jaoh, bez tebe sam' ostajem.
Već, nesrećna mâ mladosti,
vrzi gizde, vrzi igre,
već veselja, već radosti
nije ufat tebi, - već ti umri.
s Polidorom svaka rados!

PETI ČIN

Prvi prizor

POLINESTO, HEKUBA, POLINESTOVA djeca

POLINESTO

O, Prijame dragi moj, Hekuba mila mâ,
  ne mogu ličce ovoj neg polit suzama
kada vas spomenem, najliše, pravo dim,
  u staros tužnu prem gdi tebe sad vidim;
gdi vidim Troju grad, ne mogu neg cvilit,
  po zemlji gdi je sad, kako gre ovi svit;
napokon nemila tve kćerce drage smrt
  koga nî činila tej grozne suze trt?
Kako, jaoh, ništore nî kripko na sviti!
  Nî da se gdi more ufanje staviti,
ni se je ufati u što tač vara nas,
  ni u dobra stavljati bjeguća našu slas.
Taj njekad uživa blaženstva i rados,
  sad suze proliva, druži ga sad žalos.
Čestit se može rit ne koga svit ljubi,
  ma ki umije ne cvilit kad dobra izgubi.
Čemu je taj rados ke tko se izbavi
  gorku mu svu žalos u srcu ostavi?
Zaman je taj plakat i hudu čes zvati,
  gdi ne može lijeka dat, a vrijeme sve krati.

Nemoj mi zazriti er nijesam prije došal
za tebe viditi i posle svê ošal[179];
u zemlji dalek tja, takoj se je zgodilo,
ove dni bil sam ja; i čut mi bi milo,
kad sluga od strane tvoje mi navijesti
da budem na strane k tebi doli sljesti.
Na nje rič ne krsmav svê posle ostavih
i ončas za ljubav ku t' nosim doći ktih.

HEKUBA

Polinesto, nemoj za zlo mi imati,
ne mogu obraz tvoj očima gledati.
Čestitu, blaženu ti me znaš njekada, -
koliko sniženu gledaš me, jaoh, sada!
Sram me je ikoga pogledat u oči, -
promjena od moga obraza svjedoči, -
a ženska 'e ćud nika, kad tugu ku pati,
ne more človika u oči gledati.

POLINESTO

Ja u zlo ništore od tebe ne primam,
ni činit što more da sumnju ku imam;
ma ako u čem ja mogu te poslužit,
na službu moć moja sva da ti bude bit.

HEKUBA

Želim ti ništo odkrit: otajna 'e stvar ka mnim
tebi će draga bit sinovom i tvojim.[180]
Poslaćeš toga rad gdje tamo sve s strane
s oružjem tvoje sad viteze izbrane.

POLINESTO

Pođ'te vi svi tamo! Ovdi sam domome,
mi potrebu imamo[181] s kraljicom ovome.
Uzdam se u tvoju, Hekuba, prijazan
kako u glavu moju i kako u moj stan.
Kraljevi, brata dva,[182] u srcu me imaju
i grčka vojska sva, što sam ja er znaju.
Možeš mi sad riti; ovdi nî nikoga,
spravan sam služit ti od bogactva moga
nevolji toj tvojoj i tuzi tvojoj toj,
kako se dostoji prijazni tolikoj.

HEKUBA

Pravo mi rec' ovoj, sve drugo ostaviv,
sin Polidoro moj jedihni je li živ,
iz krila majke ove prijatelju ki tebi
a iz ruke ćaćkove nauzdano pridan bi?

POLINESTO

Živ je i zdrav, mir imaj; budi u toj pokojna.

HEKUBA

Moj dragi, rič je taj tvojih djela dostojna.

POLINESTO

Što drugo zatime tva milos znat želi?

HEKUBA

Spomena prid njime od majke sveđ je li?

POLINESTO

Sad ktiješe doć k tebi krijući nauzdano.

HEKUBA

Čuvaš li koje t' bi s njim zlato pridano?

POLINESTO

Čuva se lijepo toj, hrani se za njega.

HEKUBA

Shrani ga, i nemoj poželit tuđega.

POLINESTO

Nikako! I što imam kad bi mi uživat.

HEKUBA

Znaš što ću riti vam i što od vas hoću iskat?

POLINESTO

Ja ne znam; recite.

HEKUBA

Da sinka moga tim
srcem vi ljubite kojim ja vas ljubim.

POLINESTO

Što 'e drugo toliko što nam si ktjela rit?

HEKUBA

Zlato vam veliko skrovno hoću odkrit.

POLINESTO

To li hoć' da tvomu sinu ja navistim?

HEKUBA

E, toli vernomu prijatelju sve rit smim.

POLINESTO

Djecu ovu zašto kti zvat ovdi ovakoj?

HEKUBA

Cić, ako bi umro ti, neka i oni znaju toj.

POLINESTO

Taj razlog zao nije; dobro taj svjet stoji.

HEKUBA

Znaš crkva[183] svete gdi je Minerve[184] u Troji?

POLINESTO

Zlato je crkvi u toj? Nije li ki zlamen?

HEKUBA

Naći ćeš tuj u njoj vrh zemlje crn kamen.

POLINESTO

Da što bi već ktila? Hoć' li što drugo rit?

HEKUBA

Zlato sam donila što ti ću dat hranit.

POLINESTO

Jeda je pri tebi? Ali s' toj skrila gdi?

HEKUBA

Skrila sam, da ne bi našao tkogodi.

POLINESTO

Gdje? Jeda u grčkih šatorih ali indje?

HEKUBA

Stan je ovdi pose[185] od svih žena, toj zlato gdi je.

POLINESTO

Sumnjiti od koga sad ovdi nije meni?

HEKUBA

U unutra nijednoga od Grka, kralju, nî;
uljezi, nî sumnjit, er Grci s' spravljaju
odovle brzo it, sam vjetar čekaju.
Zlato ovoj da t' pridam pak brijeme bit neće,
u tebe er se uzdam samoga odveće;
s sinovmi neka ti, prijatelju naš pravi,
budeš se vratiti gdi mi sina ostavi.

Drugi prizor

SEMIKOR

Još nijesi morebit platio grijehe tve;
ma nećeš vele cknit, ujedno ć' platit sve;
upao si u more, krvniče, gdi pomoć
nije t' ufat da more odkud ti sada doć.
Budeš se izbavit zle duše ovi dan,
život ćeš ostavit, koga nis' dostojan;
er pravda što ljubi, i višnji ljube toj;
tko vara, sam gubi prid sobom razlog svoj.
Nevira i huda lakomos tuđega
ne more od suda utećи višnjega.
Da vira pogine, kojom je človik lip,
od svete istine svijet bi ostao slip.
U zlu nî uzdanja velika ni mala;
tva su zla ufanja svrh glave tve pala,
kako će ukazat višnji sud u tebi,
tvom zlobom nauk dat svim ljudem pod nebi.
Ženska će ruka tvoj zli život uzeti,
a pravda hoće toj, ka razlog svoj sveti.

Treći prizor

POLINESTO, SEMIKOR, HEKUBA, KOR

POLINESTO

Vajmeh, ja slip ostah, slip ne vim[186] kuda it!
Da li se ženam dah ovako ogrdit?

SEMIKOR

Ču li, mâ sestrice, krvnika zloga plač?

POLINESTO

Jaoh, moja dječice, da li vas kolju tač?

SEMIKOR

Velika 'e njeka stvar unutra učinjena.

POLINESTO

Neć' mi uteć nikadar, nakazni svih žena!
Sve ću ovo oborit, budem te nać, zlice!
Djecu mi još ubit! Gdje si mâ desnice?

SEMIKOR

Uh, nut gdi obtječe s oružjem, tužna ja!
U tapat svud siječe! Sestrice, da', moja,
kraljici da našoj budemo pomoći,
er, draga, ovakoj nî razlog nju oći[187].

HEKUBA

Obori, ne krati vrć po tleh stanom svim,
neć' sunce gledati očima već tvojim;
ne budeš sinove već vidit svê male

s razlogom žene ove koje t' su zaklale.

SEMIKOR

Jeda si dobila na stanu, gospo, tvom
krvnika nemila kom lipom osvetom?

HEKUBA

Sad ga ćeš viditi, u tapat pipaje
gdi će slip iziti ku od nas iskaje[188];
dva sina njegova mrtva ćeš još vidit,
od žena družba ova ka mu je ktjela ubit.
Krvnika nemila dostojnu osvetu
eto sam vidila i pravde moć svetu.
Ma ovo nadvor gre u srdžbi i u gnijevu vas,
krv s oči slipih tre, s oružjem gre put nas;
vrlosti krvnika bolje se je uklonit
s kim je moć velika; sjemo ću s strane it.

POLINESTO

Vajmeh meni, slip ovakoj
kudi ga grem, vajmeh, kudi?
Ljezem, ni znam kud li ovoj
pipam tužan, jak zvir svudi
početveronože hode.[189]
Da mi je koju uhvatiti,
da mi je koju mađionicâ
zubi[190] izjesti, svu razdriti,
da poznaju što desnica
umije ova silna moja,
koja ište, pipa sada
tej trojanske zle krvnice.
Vaj nesrjećan! Kada, kada
upasti će prokletice

u mê nokte, kada, vajmeh?
Kudi bježe? Gdi se kriju?
Ne mogu li dostignuti
koju od njih ljutu zmiju,
da krvnica ka oćuti
što je ovakom igrom igrat?
Svitlo sunce, osvitliti
da mi hoćeš slipi vid moj,
krvave oči izliječiti,
da mi je nazrit svitli zrak tvoj,
čim bih zlice dostignuo!
Ma muč', muči, kradom ćutim
od zlih žena hod mučeći.
Vajmeh, ne znam kud se putim,
brijeme opipom grem gubeći,
a tko slipu neće utећi?
Hoće li mi zlice ove
pasti u ruke, da napitam[191]
njih zla mesa zle vukove,
na osveti da ih pîtâm
što mi od djece učiniše?
Jaoh, nesrićan kudi hodim,
ostavivši sinke moje
svjerepicam kletim ovim
i bez straže i bez koje
u potrebu njih pomoći,
ostavivši razjedenim
psicam vrlim sinke drage,
glâdnim gorskim, vajmeh, i tim
zlim vukovom janjce blage,
nedostojnu zlim jestojsku.
Gdje da stanem? Kudi tužan
da obrnem slipi stupaj?
Kako drivo u školj, u stan
u ovi udrih na plač i vaj,
zao stražanin djece moje.

KOR

Eto tužan mož' viditi
tvom nevoljom i žalosti
zlobnu koli je grubo biti;
ni tuj neće tve gorkosti
svršit, ma zlo gore čekaj.

POLINESTO

O, o, slavni vitezovi
od Tracije slavna časti,
ozov'te se na glas ovi,
od oružja s kim su vlasti,
bojnim kopjim ki slovete.
O, o, vojske grčke, i vas
prijatelje zovem sada;
o, kraljevi, čujte moj glas,
o, o, tijekom[192], ako ikada,
skoč'te, skoč'te na mû[193] pomoć.
Vaj, čuje li tko mû viku?
Nitko li mi neće pomoć
u potrebu u veliku?
Nije tko, jaoh, u mû pomoć?
Pogubiše žene mene!
Žene sužne rasčiniše
slavna kralja od Tracije,
oslijepiše, sinke ubiše,
gluhu pomoć a vapije,
nije tko tužnu da se ozove.
Velika je moja tuga,
na potrebu, vajmeh, sad nî
srčan prijatelj, verna sluga,
da pomože tužnu meni,
tužnu vrhu svih pritužnih!
Gdje da sada svrnem stupaj,
kad je umrla pomoć meni?

K višnjim gori svitli u raj
ali u propas k vječnoj sjeni?
Tvrda zemlja, a raj visok.

KOR

Tko veća zla pati neg more podniti,
zao život kad skrati, svak mu ima prostiti.

Četvrti prizor

AGAMENON i prijašnji

AGAMENON

Taj vika velika ovdi me dovela,
a trjeska tolika koga bi ne smela?
A Eko[194] nî spala, kći gorske jame, nî,
svud se ja ozvala na toli glas strašni.
Da nijesu još sile trojanske sve pale,
vike bi tej bile od smeće ne male.

POLINESTO

O, Agamenone moj, kom te čuh, pravo dim,
glas ončas poznah tvoj. Vidiš li što patim?

AGAMENON

Polinesto ti li s' toj? A što to sada bi?
Nesrjećan, tko takoj tebe sad pogubi?
Tko krvi taj lica ogrdi u zao hip?
Koja taj desnica čini te da si slip?
Tko toli nemio bi, ki t' djecu ktje zaklat,
prem srčan proć tebi hotje se ukazat?

POLINESTO

Hekuba pogubi, ubi me s robinjam,
i veće neg ubi: ti, kralju, vidiš sam.

AGAMENON

Što veliš na ovoj, Hekuba? Ide li t'
od ruke tolikoj što vidim učinit?

POLINESTO

Jaoh meni! Tuj li je? Posluž' mi, ako ikad,
do ruka da mi je krvnicu malo sad,
da mi se napiti nje krvi, da tilo
nje budem razdriti u sto kus nemilo.

AGAMENON

Oh, što se toj čini?

POLINESTO

Do ruka daj mi ju,
prijatelju jedini, jadovnu[195] zlu zmiju.

AGAMENON

Pridobud' sam sebe, i vrlos i nesvijes[196]
odagni od tebe, er pravda ovdi jes;
svak reci razlog svoj, a ja ću suditi.
Ti prvo reci tvoj, ona će pak riti.

POLINESTO

Ja ću rit! Biješe ostao od Prijama sin jedan,
koga otac biješe dao na shranu u moj stan,
na ime Polidoro, Hekube sin, koji
skroveno u moj dvor ktijahu da stoji.
Ja biv se ogledao u rasap od Troje,
da ne bih sumnju dao od vire vam moje,
dijete ovo ubih ja. Jesam li s razlogom,
svitlost će čut tvoja i svijesti svome tom.
Veća se naprijeda vazda ima staviti,
a mudar svak gleda gdi što ima iziti.
Tegnu me strah taki, da ne bi dijete ovoj,
kad bude pojaki, dao mislit Greciji svoj,
oporaviv sile trojanske velike,
ke bi vam pak bile od smeće tolike,
potegle koje bi Grke opet u Troju,
štedili ter ne bi državu ni moju.
Većekrat tuđe zlo primi se susjeda,
a mudar misli to na dalek ki gleda.
Toj mi sad vidimo, i Troje dio tugâ
ovo mi patimo; zlo nije bez druga.
Hekuba i takoj smrt sina kad začu,
s varkom 'e ovakoj u onu polaču
s sinovmi činila da dođem k njojzi sam,
kako da bi odkrila ke skrovno zlato nam,
i riječmi slatkima uvela hinbeno
da mene s ovima rasčini svršeno.
Gdje mene posade tuj na sag, i mene
i s desna obgrade i s liva zle žene;
ljubav mi kazahu hinbenom riječi njih,
a veze gledahu haljinâ od mojih.
Za vidjet ostalo svlačit me idoše
i malo pomalo iz haljin svukoše;
a moje sinove ljubeći svaka njih
odniješe zmije ove s oči jaoh, ćaćkovih!
I meni dočime razgovor davahu,
tim sinkom mojime grlo, jaoh, koljahu,
pak k meni udriše, sinovom na pomoć

kad mene vidiše gdi tijah tužan doć:
jedne me držahu odsvuda rukami,
a druge derahu mê oči iglami;
i što se već siljah sinovom pomoć dat,
sve s njimi već gubljah, ni mogoh se odrvat.
Toj tvoriv idoše, a slipa, jaoh, mene
nesrićna ođoše krvnice tej žene.
Hitih se za njima, ma zaman, kako slip
da nokti ovima sve razdrem u taj hip,
i kako zvir skakah zle psice ištući
i kako lovac plah udarah po kući.
Sve ovo tebe rad, o kralju, samoga
ubivši patim sad neprijatelja tvoga,
budući ugasio živoga ognja plam,
napokon ki bi bio s štete svim Grkom vam.
Na svrhu ma za doć razloga mojih sih,
zlo rit se neće moć od žena ujedno svih,
koliko se ima rit, ljutije er zmije
ne hrani od njih svit ni zviri gorčije.
I za dug ne bit sad, ako tko zlo od njih
govori ili ikad govoril je od starih,
sve ja sad govorim, ni se izrit može sve
jezikom najgorim, koliko su one zle;
er zemlja ni more ne uzdrži sjemena,
uzdržat ni more gorega od žena.
Obćenstvo a toj njih svjedoči svakomu,
a dobar ja vrh svih svjedok ću bit tomu.

KOR

Zao jezik ne umije nego zlo govorit,
a zao se sam bije, kada mni druzih bit.
Žene su krive sve ujedno ostale,
er te su zlobe tve dostojno izdale.
Ženâ je svud vridnih kakono i ljudî,
uz dobre jes i zlih, dio svega jes svudi.

HEKUBA

O, kralju, ja ne mnim dobrota da se ima
  ukazat riječmi lipim neg dili dobrima;
nu dobro tko tvori i dobro diluje,
  da dobro govori, dobro ga siluje,
a ričmi pokriti ki zlobe umiju
  njih hinbe na sviti napokon se odkriju.
Uresom nije moć od riječi ocrnit
  razloga svitlu moć i pravdu ockvrnit.
Ki riči lipome, ne dili, ištu čâs
  napokon lažome odkriju grub obraz.
Hinbome nikada nî dugo itkor stao,
  kako ni ti sada za tve zlo ki s' pao.
Većekrat tko vara privaren ostane,
  a hoće toj zgara dobrotu ki brane.[197]
Koliko tebe rad budi ovo početak,
  ostalo rijeću sad i da me čuje svak.
Što veliš od truda da s' Grke slobodil,
  tva zloba što huda sinka je moga ubil',
čovječe bez hari, komu daš razumit?
  Gdje mogu barbari prijatelji Grkom bit?
I ako s' njih ljubio, kako si, o taman,
  prijatelja tvoga ubio, ockvrniv viru i stan?
Ali se bojeći cić njega da ne bi
  vrativ se plijeneći sharali što tebi?
Ali ku rodžbinu hoteći sklopiti,
  dobru čâs i istinu hotio si pobiti?
Ali je ljubav ka od tvoga nemila
  rodjaka tolika na toj te stavila?
I tu li ć' toliku zlobu ti naslonit
  čovičkom jeziku koju nî moć izrit?!
Ako ćeš rit uprav, lakomos tvoja bi
  i od zlata zla ljubav ka sinka moga ubi;
i odgovor na ovoj što ima bit da ti,
  za grčkoj vojsci toj prijatelj se kazati,
ne ubi ga onada na nogah kad Troja

stojaše i kada sloviješe moć svoja[198],
visoki kad taj grad miri[199] se branjaše,
viteško oružje kad na njih svitljaše,
kad Prijam živ biješe i kopjem vrh inih
kad Ektor sloviješe, vitezov kruna svih,
kad bi ti sve za har toj Grci imali
od zlata i sadar držani ostali?
U rukah tvojih je bio, u kući u tvojoj
toliko živio koliko u svojoj;
mogao si i živa u ruke dat ga njih.
Ma brijeme odkriva napokon zlobe svih!
Kada si ugledao da nas nî već na svit,
prijatelju smrt si dao za zlato osvojit;
u dimu kad Troja odsvud se viđaše,
desnica zla tvoja sinka mi koljaše,
u tvoj dom na shranu ki biješe utekao,
na vjeru izbranu ki t' se biješe dao.
Uz ovoj jošte čuj, er hoću odkriti
sasma tvu zlobu tuj ku ne mož' pokriti.
Dijete ovoj kad si ubio za prijateljstvo od ovih,
koji je razlog bio tajati to od njih?
Zač zlato, sam koje veliš da na manje
nije došlo ni je tvoje, ne doni prida nje?
Koje bi u velike potrebe njih bilo
od hari tolike i u vrijeme služilo,
u zemlji kad tuđoj daleče od svojih
bijahu trudni boj potrebni dobâr svih.
Ni sad se ne ozivaš za dat ga, neg takoj
mukom se otimaš; ma t' neće proći toj.
Da budeš shranio mo'e dijete, zlatom s tim,
kako bi razlog bio, imao bi čâs prid svim.
Prijatelja dreselje pravoga odkriva,
na slatko veselje a svak se oziva.
I kad bi od zlata potrebu imao,
už njega bogata ubog se ne bi zvao,
njegovo prijateljstvo da budeš imao ti,
bilo bi bogactvo tve velje na sviti.

Prijatelja sad toga ne imaš, er ga ubi,
a srca rad svoga i zlato izgubi;
a sam si ogleda ostao svim na svit, -
ni čeka' ni gleda' već čovik da ćeš bit. -
O, kralju, a sada ako ku pomoć ti
krvniku zlomu dâ, zao se ćeš odkriti,
er nećeš ni virna ni dobra pomilit,
negoli nevirna, gorega svih na svit;
i rit ću tako ja, i zlo ne uzmi toj,
da je ćud zla tvoja dav zlu pomoć takoj.

KOR

O, kako dobrota i riči dobre ima,
a od zla života u zlo se sve prima;
a razlog od riči vazda ures lip druži,
a koji lisiči ni rič mu ne služi.

AGAMENON

Nije mao trud meni, istinu za riti,
a s manje moć mi nî tuđa zla suditi;
ma nije moja ćud, ni časno da je mnim,
prida se primit sud a pak se vrći njim.
Polinesto, za uprav i sudit i riti,
za našu nis' ljubav dijete ovo ubio ti,
ni koris za koju od Grkâ toliku,
negoli za tvoju lakomos veliku;
da t' zlato ostane u kući, gledao nis'
prijazni izbrane i da si časti čis.
Meu vami morebit malahan grijeh je toj,
prijatelja svoga ubit na stanu ovakoj;
meu nami grubša stvar pod suncem na saj svit
ne more nikadar ni čut se ni vidit.
Kako bih ja sada, ne osudiv taki grih,
prikora ikada utekao ljudi svih?

Ma pokli grubo ti učinit hotio si,
što nećeš sad pati, što s' iskao našao si.

POLINESTO

Jaoh, da li od žene robinje bih dobit,
i gorim od mene da li ću nauk bit?

AGAMENON

Sudi te zlo tvoje, koje te dostiglo.

POLINESTO

Jaoh, sinci jaoh, moje oči, jaoh, velje zlo!

HEKUBA

Ti plačeš za tvojim; a scijeniš da ja sad
ne cvilim za mojim i ne žvem gorki jad?

POLINESTO

Jošte me hoć' dražit, krvnice zla moja?!

HEKUBA

Neću li rada bit takoj te gledav ja?

POLINESTO

Morebit neć' tada kad mora siona moć...

HEKUBA

To neću nikada u grčke strane doć?

POLINESTO

bude tebe prožd rit i tu ćeš svršit put.

HEKUBA

Iz driva tko će bit ki me će istisknut?

POLINESTO

Sama ćeš ti takoj na tve zlo natrtat.

HEKUBA

Reci mi razum tvoj, jeda ću krila imat?

POLINESTO

U psa se ć' satvorit s neznanijem očima.

HEKUBA

Tko prorok hotje bit tacizijem glasima?

POLINESTO

Dionizijo[200] od naših proroka, ki je znao.

HEKUBA

Od tuga tvojih tih nî t' što prorokovao?

POLINESTO

Ne, er me hinba tva ne bi imala ovakoj.

HEKUBA

Živa ću al' mrtva u more pasti toj?

POLINESTO

Mrtva, i tve ime na grob će staviti.

HEKUBA

Imenom kojime tako ću sloviti?

POLINESTO

Od psa nesrećnoga mrnara biljeg svih.

HEKUBA

Ne hajem ja toga, kad se od tebe osvetih.

POLINESTO

I tvoja umrijeće Kasandra draga kći.

HEKUBA

Vrh tebe toj sve će zlo pasti i doći.

POLINESTO

Žena će ovoga[201] u ijedu nju ubit.

HEKUBA

Tindara kći[202] toga vik neće učinit!

POLINESTO

I njega nemilo još bude zaklati.

HEKUBA

Tebi se toj zbilo, a zasad toj pati!

POLINESTO

Koljite i bijte, - neć' uteć od toga!

AGAMENON

Gdi ste vi? Dvignite s očiju mi ovoga!

POLINESTO

Nije t' drago čut ovoj?

AGAMENON

Usta mu sklopite!

POLINESTO

Što nećeš, bude toj!

AGAMENON

Zapovijed činite!
Na otok brže ki pus da je sada dan:
nije zalac ovaki inoga dostojan.
Nesrićna ženo ti, poď veće, ukopaj
tvoje mrtvo dvoje dijeti i veće ne krsmaj.
Vi ine žene, dim[203], na šator pođite,
s gospodinom vašim za it se spravite.
Tih vitar eto ti puha nam, - ckniti nî -
ki nas će odniti na naš stan žuđeni.
Bog će dat da ćemo od truda tolicih,
kad doma dođemo, uživat pokoj tih,
i stvari da budu ispravne tej tamo,
gdi tolikom trudu svrhu imat ufamo.

KOR

Nesrićne, pođite, na driva poď'te taj,
već družit ne mnite negoli plač i vaj,
sužanstva zlo brjeme noseći život vas
zločinci s vašime ki sužne vode vas,
gdi ćete patiti svakoje gorkosti,
napokon svršiti s plačem dni mladosti.
Hoće toj siona moć uredbe tvrde zgar,
kojojzi nije moć uteći nikadar.

SVRHA

Bilješke

[1] ***Polidor*** - najmlađi sin Prijama i Hekube. Kad je pala Troja, trački kralj Polimestor, kojemu je Polidor zajedno s blagom bio predan na čuvanje, ubio ga je i uzeo blago, a Hekuba mu se osvetila iskopavši mu oči i ubivši mu dva sina.

[2] ***jes tri dni ki*** - koji ima tri dana

[3] ***Hekuba*** - Hekuba, žena trojanskog kralja Prijama. Osim Polidora, imala je još 18 djece (Hektora, Parisa, Kasandru...). Nakon što je oslijepila Polidora, pretvorena je u kuju.

[4] ***kažem se*** - pokazujem se

[5] ***u pisma*** - u knjige

[6] ***vik slove na svijeti*** - uvijek bude glasovito na svijetu

[7] ***Keronez*** - poluotok i grad u Trakiji, danas Gelibolu

[8] ***Tracija*** - Trakija, zemlja Tračana (prostor od Karpata do sjevernih obala Egejskog mora i od rijeke Morave do Crnog mora)

[9] ***Polinesto*** - Polimnestor

[10] ***stoju*** - stojim

[11] ***daleče od rati*** - daleko od ratova

[12] ***shranit*** - sačuvati

[13] ***sva ljucka*** - svim ljudskim stvarima

[14] ***od shrane u mjesto*** - na sigurno mjesto

[15] ***mire rvaše*** - zidine napadaše

[16] ***Ektor*** - Hektor

[17] ***Piro*** - Pir, sin Ahilejev i Dejdamijin, ubio je Prijama

[18] ***Akile*** - Ahilej

[19] ***mû*** - moju

[20] ***sužna*** - nakon pada Troje Hekuba je pošla s Odisejem (Uliksom) kao njegova robinja

[21] ***ođe*** - ostavi, napusti

[22] ***njih*** - njihove, tj. svoje

[23] ***žeđaje*** - žeđajući

[24] ***svoj*** - njegov

[25] Grci su se prije tri dana zaustavili na Hersonesu zato što se nad svojim grobom prikazao Ahilej i zatražio da mu žrtvuju Poliksenu, najmlađu Prijamovu i Hekubinu kćer.

[26] ***dvoje dijeti*** - dvoje djece, tj. Polidorovu i Polikseninu

[27] ***Agamenon*** - Agamemnon (prema tal. *Agamennone*)

[28] ***nelijeknije*** - neizlječivije

[29] ***svijećaše*** - vijećanjem odlučivaše

[30] ***razgovor*** - utjehu

[31] ***vik*** (uz negaciju) - nikad

[32] ***trijeba je*** - potrebno je

[33] ***kom*** - kad

[34] ***doteče*** - dotrči

[35] ***viku*** (uz negaciju) - nikad

[36] ***lik*** - lijek

[37] ***sprava*** - priprava, priprema

[38] ***Helen*** - Hekubin i Prijamov sin, glasovit kao prorok i vrač; naslijedio je Pirovo kraljevstvo i oženio se svojom snahom Andromahom

[39] ***javi*** - na javi

[40] Očekujući da rodi Parisa, Hekuba je sanjala da je rodila baklju koja je uništila Troju. Pozvala je Prijamovog sina iz prvog braka Ezaka (Hekuba je Prijamu bila druga žena), koji je od djeda po majci naučio vještinu tumačenja snova. On je protumačio Hekubi da će roditi sina koji će donijeti propast Troji. Zato je ona rođeno dijete predala robu Agelaju da ga izloži u gori Idi. Rob je nakon pet dana pronašao zdravo dijete u šumi, gdje ga je dojila medvjedica. Dao mu je ime Paris i othranio ga kao svog sina.

[41] ***tijekom*** - trkom

[42] ***ošla*** - ostavila

[43] ***upiju*** - utaže

[44] ***satvori se u bilj*** - pretvori se u zbilju

[45] ***drijevo*** - brod, lađa

[46] ***dâ živina*** - prinese žrtva

[47] Prilikom diobe plijena Kasandru je za robinju dobio Agamemnon.

[48] ***A dva brata, kih Atena sazda*** - dva brata koje je "sazdala" Atena su Diomed, jedan od najvećih grčkih junaka u Trojanskom ratu, i Uliks (Odisej); Atena im je dala posebne moći i štitila ih

[49] ***da primože kopje Akila*** - da prevagne nad poštovanjem koje treba pokazati Ahilejevom junaštvu (koplju)

[50] ***Ulise*** - Odisej (lat. Uliks)

[51] ***vrjednijemu*** - najvrednijemu

[52] ***doli*** - u podzemlju

[53] ***upiti*** - vapiti

[54] ***ćaćka*** - Prijama

[55] ***Izid'*** - Hekuba je došla pred Poliksenin šator i zove je da izađe

[56] ***viđu*** - vidim

[57] ***vrlosti*** - okrutnosti

[58] ***mrtvu*** - odnosi se na Akilu u prethodnom stihu

[59] ***Živ te iska*** - Ahilej se za života zaljubio u Poliksenu

[60] ***za mrtvima pogoditi*** - da bi ugodili mrtvima

[61] ***son*** (tal. *suono*) - zvuk

[62] ***razgovor*** - utjeha

[63] ***krati*** - uskraćuje

[64] ***Ktjeli su da sam ja do groba nje družba*** - određeno je da ja budem s njom do časa njene smrti

[65] Određeno je da Poliksenu ubije Piro.

[66] ***Mudra je*** - mudra je stvar

[67] ***u srce iz kruga peči me zla zmija*** - zla zmija svijena u klupko ugrize me u srce

[68] ***var*** - prijevaru

[69] Helena je jednom jedina prepoznala Uliksa, koji je kao uhoda ušao u Troju, i to je rekla samo Hekubi. Sada se Hekuba na to pozivlje.

[70] ***zabit*** - zaborav

[71] ***Ovoga sunca zrak naziram tobome*** - Zrake ovoga sunca vidim zahvaljujući tebi

[72] ***boles*** - bol, tuga

[73] Helena se nije mnogo protivila kad ju je Paris oteo, pa bi ona po krivnji trebala biti žrtva, a ne nevina Poliksena.

[74] ***svê*** - svoje

[75] ***dim*** - kažem

[76] ***vas*** - sav

[77] ***ošao*** - ostavio

[78] ***držani čujemo*** - osjećamo dužnima

[79] ***razlog*** - razum, razbor; odnosno, barbari su neobrazovani i ne poznaju kulturu

[80] ***Čuvena ćeš biti*** - saslušat će te

[81] Odisej ima sina Telemaha

[82] ***kriješ i ruku*** - da je ne poljubi; prema grčkom vjerovanju, molitelj koji bi poljubio ruku ili obgrlio koljena onome kojega moli, dobivao bi posebnu zaštitu Zeusa (Jupitera)

[83] ***izdvoril'*** - izmolila (uz Jupiterovu pomoć)

[84] ***bljudu*** - čuvaju

[85] ***traju*** - provode, žive

[86] ***dvignuta u gizdah*** - odgojena u gizdama

[87] ***čekaje*** - čekajući

[88] ***vidit kraljica*** - vidjeti kao kraljica

[89] ***slovih dili izvrsnim*** - bijah na glasu zbog izvrsnih djela

[90] ***jednome da umrem, za ne mrit na svak čas*** - da umrem jednog, a ne da umirem svakog časa

[91] ***na on svit*** - na onom svijetu

[92] ***dili*** - djelima

[93] ***svim*** - sasvim

[94] ***Parišu ja dah stril*** - Hekuba kaže kako je ona kriva, jer je ona rodila Parisa koji je ubio Ahileja.

[95] ***ni drugu od svita*** - ni neku drugu na ovom svijetu

[96] ***svû*** - svoju

[97] ***protive*** - nesreće

[98] ***u goju i bludu*** - u obilju i maženju (nježnosti)

[99] ***kom gleda vas saj svit*** - zahvaljujući kojoj gleda cijeli ovaj svijet

[100] ***budi je*** - zar je, da li je

[101] ***rit*** - reći kad i ja odem u svijet mrtvih

[102] Poliksena i Hekuba ne znaju sudbinu Polidorovu.

[103] ***ovdi stav*** - dok ovdje stojim

[104] Hekuba proklinje Helenu, koja je uzrok svih stradanja.

[105] ***driva*** - brodove, lađe

[106] ***u Dorika kraja*** - u dorsku zemlju, tj. na Peloponez (prema lat. *doricus*)

[107] ***Fitijo*** - Ftija, grad u Ftiotidi, u srednjem dijelu Tesalije u zapadnoj Grčkoj, koji su nastavali Ahejci. Grad Fitijo Držić poistovjećuje s rijekom koja protiče tim krajem, a koja se kod Euripida zove Apidon. Kralj Ftije bio je Ahilejev otac Pelej.

[108] ***naređena*** - obrađena, uređena

[109] ***ali*** - ili pak

[110] ***otok lipi i gizdavi*** - otok Del ili Delos, rodno mjesto blizanaca boga Apolona i božice Artemide, na kojemu se nalazilo glasovito Apolonovo svetište i proročište

[111] ***Latona*** - Leto, Apolonova majka

[112] ***gdi se lovor zelen sveti*** - gdje se posvećuje lovor, koji je prvi put izrastao iz zemlje kad je Leto pod njim rodila Apolona i Artemidu

[113] ***oko od neba*** - sunce; Apolon je kod Homera postao bog sunca (s pridjevkom Feb)

[114] ***svića noći*** - Artemida, božica lova, nakon Homera je postala i božica mjeseca

[115] ***zlat vez*** - "u Euripidovom tekstu odnosi se na mjesto koje tu odgovara tek idućoj strofi (1249-1253); riječ je o vezenoj odjeći ("peplosu") koju su u doba Panateneja (svečanosti u čast božice Atene) atenske djevojke izradile kao dar Ateninom kipu" (F. Čale)

[116] ***luk s strilami*** - Artemida (Dijana) kao božica lova prikazivana je s lukom i strijelama

[117] ***Palada*** - grad Atena (prema pridjevku božice Atene *Palada*)

[118] ***Titonovići*** - Titani, divovi koji su prije olimpskih bogova vladali svijetom; Zeus ih je savladao i bacio u Tartar

[119] ***Himenej*** - starogrčki bog braka i svadbe; gdje ću umjesto svadbenih svečanosti dočekati smrt

[120] ***brocu*** - brodiću, lađici

[121] ***Nereide*** - morske vile, kćeri morskog boga Nereja, vladara Egejskog mora, i Doride; bilo je 50 Nerejida, a najvažnija od njih je Tetida, Ahilejeva majka

[122] ***druga u vlasti kojoj ne bi*** - kojoj nitko nije bio ravan (drug) u vladanju

[123] ***s bolesti*** - s boli, sa žalosti

[124] ***nam gluhu*** - koja se oglušuje na naše molbe

[125] ***ka túgâ sih*** - koja od ovih tuga

[126] ***sluga*** - "ličnik", tj. glasnik, telal

[127] ***Atridi*** - mikenski kralj Agamemnon i spartanski kralj Menelaj, sinovi mikenskog kralja Atreja, Pelopova sina

[128] ***svoj*** - njen

[129] ***ličnik*** - telal, glasnik, objavljivač, izvikivač

[130] ***ličim*** - vičem, izvikujem

[131] Prema vjerovanju starih Grka, sjeni mrtvih voljele su piti krv.

[132] ***čitamo*** - počastimo, iskažemo poštivanje

[133] ***Neptunov grad*** - Neptun (grč. Posejdon) je bog mora koji boravi u kristalnom dvorcu u podmorju; u Trojanskom ratu bio je na strani Troje, pa se Grci sada boje njegove osvete

[134] ***staviv se*** - sjetivši se

[135] ***čuvena*** - čuvana, pažena

[136] ***nje*** - svoje

[137] ***svoj*** - njen

[138] ***svoj*** - njegov

[139] ***starče moj*** - obraća se Taltibiju

[140] ***Ti, stara službice...*** - obraća se jednoj od žena u svojoj pratnji

[141] ***neudana udana*** - "da se udavala, majka bi je oprala u posvećenoj vodi rijeke Skamandra u Troadi, ali budući da je postala Hadova nevjesta, oprat će je da bude lijepa u smrti." (F. Čale)

[142] ***ukrila štogodi od dobar tolicih*** - sakrila od tolikog bogatstva (trojanskog bogatstva koje je sad pripalo Grcima)

[143] ***ima*** - imao si (aorist)

[144] ***bremenita*** - vremenita, prolazna

[145] ***jelje*** - jele (zbirna imenica)

[146] ***Ovo je oganj ki se zgodi...*** - misli se na Hekubin san o baklji

[147] ***božicami trema*** - trima božicama (Heri, Ateni i Afroditi; Paris je jabuku na kojoj je pisalo "Najljepšoj" odlučio dati Afroditi, koja mu je obećala da će najljepša žena na svijetu, Helena, biti njegova. Nakon toga Paris je oteo Helenu, što je bio uzrok trojanskog rata.)

[148] ***bivši pastir*** - Paris

[149] ***bludnoj majci od ljubavi*** - Afroditi (Veneri), božici ljubavi

[150] ***Heurota*** - rijeka u Sparti

[151] ***intramedija*** - međuigra

[152] ***svrhu*** - kraj

[153] ***javi*** - na javi

[154] ***vrlosti*** - okrutnosti

[155] ***svoj*** - njegov, tj. Prijam

[156] ***Kaže ga haljina*** - njegova haljina ga odaje

[157] ***Ali*** - ili

[158] ***što*** - zašto

[159] ***kome*** - kojom (krunom)

[160] ***Ova*** - sluga

[161] ***Nî tuga ka*** - nema tuge koja

[162] ***stan*** - obitelj, dom

[163] ***svakoja*** - sve

[164] ***koj razlog ne svijeti*** - kojoj razum ne svijetli

[165] ***svoj*** - svojta, blizak

[166] ***od tužnih ne brani...*** - nemoj skrivati od tužnih svoju desnicu ruku, u kojoj se nalazi moć, a koju si dosada skrivao i nisi pomogao pravdi

[167] ***ogleda*** - primjer

[168] ***zabavit*** - zamjeriti, prigovoriti

[169] ***jad*** - otrov

[170] ***čovječje*** - muške

[171] ***U Edžiptu...*** - "Riječ je o Danajidama, pedeset kćeri kralja Danaja, silom udanih za pedeset sinova kralja Egiptosa, koje su one u prvoj bračnoj noći poubijale (osim Hipermnestre, koja je poštedjela muža Linkeja), pa su zato kažnjene da u podzemnom svijetu neprestance pune amfore bez dna - Ovdje je Držić pogriješio, jer se to dogodilo na otoku Lemnosu (v. st. 2100), a Egipat je otac 50 sinova, i brat kralja Danaja." (F. Čale)

[172] ***nikada*** - nekada

[173] ***ma da je vitar naš, zato bi prostila*** - ali kad bi nam vjetar bio povoljan, morala bi me ispričati, tj. ne bih ti mogao udovoljiti

[174] ***čekaje*** - čekajući

[175] ***povijaje*** - povijajući

[176] ***stan*** - dom, obitelj i sl.

[177] ***ljubi*** - ljuba, draga

[178] ***spomena*** - uspomena

[179] ***posle svê ošal*** - poslove svoje ostavio

[180] ***tebi će draga bit sinovom i tvojim*** - tebi će biti draga i tvojim sinovima

[181] ***potrebu imamo*** - imamo posla

[182] ***Kraljevi, brata dva*** - Agamemnon i Menelaj

[183] ***crkva*** - hram

[184] ***Minerve*** - Atene

[185] ***pose*** - posebno, napose

[186] ***ne vim*** - ne znam

[187] ***oći*** - ostaviti

[188] ***iskaje*** - iskajući, tražeći

[189] ***hode*** - hodeći

[190] ***zubi*** - zubima

[191] ***napitam*** - nahranim

[192] ***tijekom*** - trkom

[193] ***mû*** - moju

[194] ***Eko*** - Eho, Jeka, gorska nimfa koja se zaljubila u Narcisa. On joj nije uzvratio ljubav, a ona je pretvorena u stijenu koja ponavlja tuđe riječi.

[195] ***jadovnu*** - otrovnu

[196] ***vrlos*** - okrutnost; ***nesvijes*** - ludost

[197] ***zgara dobrotu ki brane*** - bogovi

[198] ***svoja*** - njezina, tj. Trojina

[199] ***miri*** - zidinama

[200] ***Dionizijo*** - trački prorok Dioniz

[201] ***Žena će ovoga*** - Agamemnonova žena Klitemnestra

[202] ***Tindara kći*** - Tindarejeva kći je Klitemnestra; Tindarej je otac i Heleni, te Kastoru i Poluksu (Dioskurima)

[203] ***dim*** - kažem

Rječnik

ali - ili
at (tal. *atto*) - čin (u drami)

bačiti - baciti; ***bačiti kime*** - baciti koga
ban - gospodar, uopće čovjek od vlasti
bilj - zbilja, istina
bitje - stanje
blazniti - privlačiti, mamiti; milovati
blud - (pored običnog značenja) maženje, nježnost (prema maloj djeci)
bljuditi - v. ***bljusti***
bljusti (prez. ***bljudem***) - čuvati, paziti
boles - bol, jad, tuga, žalost
boliti se - žaliti, biti žao
boljezan - bol, bolest
bremenit - vremenit, prolazan
brijeme - vrijeme
brjeme - teret, breme
brodac (gen. ***broca***) - brodić
budi - zar, da li

caftjeti (prez. ***caftim***) - cvjetati
cić, cića - zbog, radi
ckniti - kasniti
ctjeti (prez. ***ctim***) - cvasti, cvjetati

čâs (gen. ***časti***) - čast; čašćenje
čes (gen. ***česti***) - sudbina, udes
čestit - sretan, blažen, slavan, bogat, svijetao
čim - čim; dok
činjenje - djelo, ponašanje; čin (u drami)
čovički - čovječji, ljudski
čovječji - muški (pridjev od *čovjek* u značenju *muškarac*)
čuti - poslušati, podnositi; čuvati, paziti na što; doznati; ***čuti se*** - osjećati se

ć' - ćeš
ćaćko - otac, tata; star čovjek
ćutjeti - osjećati, misliti

da' - daj
daleče - daleko
dalek - daleko
dati - v. ***davati***
davati - prepuštati se; ***davati razumjeti*** - varati, obmanjivati; ***srce mi dava*** - osjećam, slutim
daž - kiša
Dijana - starorimska božica lova
dijeliti se - rastajati se
dijet (vok. ***dijeti***) - djeca
dilo - djelo; ***dili*** - djelima
dim - v. ***diti***
diti (prez. ***dim***) - kazati, govoriti
divica - djevojka
djevojka - sluškinja
dobiti (prez. ***dobudem***) - svladati, pobijediti, dobiti
dobivati (prez. ***dobivam***) - nadmašivati, pobjeđivati
dobro da - iako, premda, usprkos tome što
dohitati - dohvatiti, dosezati
dolu - dolje
domome - kući, doma
dosle - do sada
dostojati - zavređivati, zaslužiti

dreseliti - žalostiti se, tugovati
dreselje - žalost, tuga
dreseo - žalostan
drijevo, drivo - brod, lađa
drug - jednak kome
družiti s kim - biti, drugovati s kim
držan - dužan
dubak - dem. od *dub*, stablo, hrast
dubje - stabla, hrastova šuma
dvaš - dva puta
dvići (prez. ***dvignem***) - dignuti, skinuti
dvignuti - odgojiti (pored drugih značenja)
dzora - zora

džilj (tal. *giglio*) - ljiljan

Edžipat - Egipat (s tal. izg.)
Eko - Eho (nimfa), jeka (tal. *Eco*)
er, ere - jer; da, kao da, budući da

goj - izobilje; spokoj, mir, uživanje, radost
gori - gore
Grecija - Grčka
grem, greš, gre... - v. ***gresti***
gresti (prez. ***gredem*** i ***grem***) - ići
grlo - vrat
grub - ružan, zao, loš, nevaljao
grubši - komp. od ***grub*** (v.)

har - zahvalnost, milost; dar, korist; ***na har*** - na dar; ***u har*** - u korist, korisno; ***imati za har*** - biti zahvalan
haran - zahvalan
Himenej - grč. bog svadbe i braka
hitar - mudar; vrijedan, pametan
hitati - hvatati, loviti; ***hitati se čega ili za što*** - posezati; željeti, za nečim nastojati, tražiti nešto

hoć' - hoćeš
hode - idući, hodajući
hotjeti - htjeti
hraniti - čuvati; uzdržavati; hraniti
hranjenje - dijete (od milja)
hro, hrl - hitar
hud - zao

ijed - jed, bijes
inako - drugačije
indje - drugdje
intramedija (lat.) - međuigra
iskati (prez. ***ištem***) - tražiti, pitati
istin - pravi, istinit
istoč - istok
istom - samo, tek
istrajati - proći, nestati
iti - ići
itkor - itko
izbran - odličan, svijetao, ugledan
izdrijeti, izdriti (prez. ***izdrem***) - silom ugrabiti; izderati
izdvoriti - izmoliti, dobiti
izeti (prez. ***izmem***) - uzeti
iziti (prez. ***izidem***) - izaći, pojaviti se, popeti se
izriti - iskazati, izreći

jâd - otrov
jadovan - otrovan; jadan
jak, jakino - kao
javi - na javi, zbilja
jeda - eda, da, da li, zar
jedihan - jedini
jelje - jele
jestojska - jelo, hrana
Jove (lat. *Jovis*, gen. od *Jupiter*) - Jupiter, vrhovni starorimski bog
jur - već

kako - kao; kako
kami - kamen
kazati - pokazati; ***kazati se*** - pokazati se, činiti se, pretvarati se
kigodi - tkogod; netko, ponetko
kinuti - istrgnuti (mač iz nožnice)
kô - kako; koje
koli - koliko
kom - kad, netom, čim
koret (tal. *coretto*) - žensko odijelo, prsluk
kratiti - štedjeti (npr. desnicu, snagu); uskraćivati; ***kratiti se*** - oklijevati
kril - krilo; okrilje, zaštita
kripos - vrlina, snaga
krostoj - stoga, zato
ktjeti - htjeti
kudi, kudije - kuda
kus - komad

ličiti - vikati, izvikivati
ličnik - telal, izvikivač (v. ***ličiti***)
lipos - ljepota
lipsati - umanjiti se, nestati
lisičiti - varati, pretvarati se, ponašati se lukavo kao lisica

ljepos - ljepota
ljesti (prez. ***ljezem***) - laziti
ljubežljiv - drag, mio
ljubi - ljuba, draga
ljuctva - vojska (pl. od *ljuctvo*)

ma - ali
mâ - moja
mađionica - žena koja sastavlja *mađije* (čaranja)
malo - zamalo, umalo
mani - zaludu, uzalud
mao - malen

meštar - majstor, učitelj
metati (prez. ***mećem***) - bacati
meu - među
mijentovati (tal. *mentovare*) - spominjati, imenovati
minuti - umrijeti; proći, mimoići
mir (lat. *murus*) - zid; ***miri*** - zidine
mjesto - grad
mladica - mlada žena
mniti - misliti
morebit - možda
moreš - možeš
mrnar - mornar
mučati - šutjeti

načeti - početi, započeti
nadiljati - nadarivati, obdarivati
nadvor - vani, izvan kuće
nahoditi - nalaziti
najbrže - smjesta, odmah
najliše - osobito, najviše
najveće - najviše
nakazan - strašilo, utvara; napast
napitati - nahraniti
napiti - nazdraviti
naprijeda - unaprijed; dalje; naprijed
napuno - potpuno, sasvim
naređen - nakićen, narešen
natrtati - nabasati, nagaziti
nauzdano - pouzdano
navidjeti - mrziti, zavidjeti
navlaš - hotimice, namjerno; osobito
nazirati - gledati, vidjeti
neć' - nećeš
neg - nego
nehar, neharstvo - nezahvalnost
neharan - nezahvalan
nelijeknji - neizlječiv (prema *neličan*)

nepokoj - nemir
neredan - nemio
Nereide - morske vile, kćeri morskog boga Nereja, vladara Egejskog mora, i Doride; bilo je 50 Nerejida, a najvažnija od njih je Tetida, Ahilejeva majka
nespravan - nevaljao; ***hoditi nespravno*** - (vjerojatno) teturati
nesvijes - ludost
nî - nije
ništore - ništa
nitkor, nitkore - nitko
noćno - noću
nožnica - korice mača
nut - nu, gle, vidi

nje - njezin (njezina, njezino); njih
njih - njihov (njihova, njihovo)

obćenstvo - općenje, društvo, skup
obgraditi - okružiti, opkoliti
obhititi - obuhvatiti, zagrliti
obhoditi - okruživati, opkoljavati
objaviti - pokazati (pored običnog značenja)
objednom - zajedno, u jedan put, odjednom
obrati - izabrati, odabrati, odlučiti
obstup - opsada, opkoljenje
obtjecati - okolo trčati, optrčavati
ockvrnuti - oskvrnuti
ići (prez. ***đem***) - ostaviti; imperativ
odar - krevet, bračna postelja
odiljati - odijeliti, odvajati, rastajati
odkle, odkli - otkad, otkako; odakle
odkriti - razotkriti, raskrinkati; ***odkriti se*** - odati se, očitovati se
odlagati (prez. ***odlagam***) - olakšavati
odlišiti - uzeti, oduzeti
odpraviti - uputiti
odveće - odviše
odzgora, odzgore, odzgori - odozgo

ođem, ođeš,ođe - v. ***ići***
ogleda - primjer
ogledati - pregledati, vidjeti, izvidjeti
ohoditi - ostaviti (usp. ***ići***)
oholas - oholost
okropiti - poškropiti
onada - onda
ončas - odmah
oni - onaj
općen - zajednički
opruditi - opaliti
ošao - otišao, ostavio (particip od ***ići,*** v.)
otajna - skrovite stvari, tajne
otiti (prez. ***otidem***) - otići
oto - eto
ovakoj - ovako
ovdi - ovdje, ovamo
ovi - ovaj
ovo - evo

pak, paka - poslije, opet, zatim
paoma - palma
pečiti - ugristi
pedepsati (lat.) - kazniti
peset - pedeset
pisalac - pisac
pismo - književno djelo, književni spis, knjiga; rukopis (spis rukom pisan a ne tiskan)
pítati - tražiti, moliti
pjesan - pjesma
plah - plašljiv; brz, hitar
plovati - plivati
pocknjeti - početi
počtiti - častiti, počastiti
podoban - dostojan, vrijedan, prikladan, sposoban, dobar
podrijeti (prez. ***podrem***) - istrgnuti, izbiti
pogoditi - ugoditi

pogrditi - porugati, osramotiti
pokli - pošto, nakon što, jer, budući da, dok, kad
pokojan - miran
pokoli - v. ***pokli***
pokonji - zadnji, posljednji
pokriti - zatajiti, sakriti, prikriti (pored običnog značenja)
polača (lat.) - dvor, kuća
pomiliti (koga) - smilovati se (kome)
pose - napose, posebno
pospješiti - požuriti
posvetilište - žrtva; ***posvetilište učiniti od koga*** - prinijeti koga kao žrtvu, žrtvovati
potlačiti - uništiti, pogubiti
potrjeba, potreba - bijeda; nevolja; oskudica; ***imati potrebu*** - biti zauzet, imati posla
potukati - potaknuti, nagovoriti, ponukati
poznati - spoznati, uvidjeti; smatrati, priznati
pozriti (prez. ***pozrim***) - pogledati, ugledati
pražiti - pržiti, paliti, žeći
prem - premda; upravo, baš, doista, osobito, sasvim, zaista i sl.
preša (tal.) - žurba, sila
prî - prije
priblaziti - primamiti
prid, prida - pred
pridati, pridavati - predati, predavati; ***pridati se*** - predati se
pridobiti (prez. ***pridobudem***) - nadvladati, svladati, pobijediti
prijazan - ljubaznost, prijateljstvo, ljubav
prijek, prik - nenadan, nagao
prikazan - prikaza, utvara
prilika - lik, obličje; sličnost, usporedba; ***biti kome prilika*** - biti nalik, biti jednak kome
primagati - nadjačavati, pobjeđivati; sklanjati
primoći (prez. ***primožem***) - nadvladati, nadjačati, skloniti (v. ***primagati***)
pripasti se - prepasti se, prestrašiti se
pripijevati (koga ili što) - pjevajući slaviti nekoga ili nešto
pristati - prestati

pristaviti, pristavljati - dodati, dodavati
priti (prez. ***pridem***) - doći
proć - prema, protiv
prodljiti - produljiti; produžiti život
prositi - zahtijevati
protiva - nesreća, zla kob
provati (tal.) - iskušati, pretrpjeti, osjetiti
pruditi - žeći, paliti
psica - kučka, kuja (u prenesenom značenju)

raba - robinja
rad - radostan, veseo
rasčiniti - uništiti
razgovor - utjeha, nada, spas; radost, slast; šala, zabava (pored drugih značenja)
razgovoriti - zabaviti, utješiti
razjeden - razgnjevljen, razljućen
razlik - različit
razlog - razbor, razumnost; račun, obračun; ***imati razlog*** - imati pravo; ***razlog je*** - pravo je
razloženje - umovanje, rasuđivanje
razložiti - umovati, razlozima dokazivati
riti (prez. ***rečem***) - reći
rodžbina - svojta; ***rodžbinu sklopiti*** - sroditi se, postati svojtom
rođenje - porod, rod, dijete
rusag (madž. ***orszag*** - država) - kraj; svijet; ljudski rod
rvati - napadati

sadružiti - združiti
sahrana - spas, zaštita, obrana
saj - ovaj, taj
satvoriti - pretvoriti
sazdavati - stvarati, rađati
scjena - vrijednost, cijena
scijeniti, sciniti - cijeniti, poštovati; smatrati, držati
sčekati - dočekati
sega, segaj - toga, ovoga; v. ***saj***

serena (tal. mlet.) - sirena
sharati - satrti, poharati, razoriti
shrana - zaštita, obrana
shraniti - sačuvati, očuvati
sî, gen. ***sega*** - ovaj (usp. ***saj***)
sion - silan, moćan
sjemo - ovamo
sklopiti - sastaviti, složiti, združiti
skroveno - kriomice
skubsti (prez. ***skubem***) - čupati
slavic - slavuj
slišati - slušati
sloboditi - oslobađati, izbavljati, rješavati, spasiti
sloviti, slovjeti - biti slavan, proslaviti se, imati dobar glas
služica - sluga, službenik
sljesti (prez. ***sljezem***) - sići
smagnuti - čeznuti, žudjeti, željeti
smeća - smutnja, nered; svađa; nesreća
smiriti - zadovoljiti, namiriti, ugoditi kome
snižen - ponizan, smjeran, ponižen
so - s, sa
son (tal. *suono*) - zvuk
spomena - uspomena
spomenuti se - sjetiti se
spovidjeti, spoviditi (prez. ***spovijem***) - pripovjediti, opisati
sprava - priprava, priprema
spraviti se - spremiti se
spražiti - spržiti
srčan - bliz srcu, drag, mio; brižljiv, revan, vatren; srdit, gnjevan
stan - pored danas uobičajenih značenja: rod, obitelj; boravište
staniti se - nastaniti se, smjestiti se
stati - boraviti, prebivati, stanovati, biti
staviti - dati se na što, uznastojati oko čega; ***staviti se od*** - sjetiti se na, pomisliti na; ***staviti pamet*** - svratiti pozornost, usredotočiti se, pripaziti, misliti; ***staviti u zabit*** - zaboraviti
stégnuti - nagnati, natjerati, potaknuti, pritisnuti
stranputa - stramputicom, stramputice

stratiti - uništiti, upropastiti
stražanin - stražar, čuvar
stril - strijela
stupaj - korak
stvorac - stvoritelj
sumnjiti - sumnjati, slutiti, misliti, suditi
svasma - sasma, posve, potpuno
svetilište - žrtva
svetiti - posvećivati što komu, slaviti
svezan - obvezan, sputan
svijećati - vijećanjem odlučivati
svititi - svijetliti, sjati
svjerepica - kobila; okrutnica
svjet - savjet
svrh (čega) - o (čemu)
svrha - kraj, konac
svršeno - potpuno, sasvim

školj (tal.) - otok, otočić, greben
štap - podrška, potpora (pored običnog značenja)
štapak - v. ***štap***
štogodi - nešto, štogod

tač - tako
tamnos - tajanstvenost, čarobna moć
tanac - ples, igra
tapat - nesigurnost, spoticanje; ***u tapat*** - naslijepo
tegnuti - taknuti, dirnuti; ***tegnuti ruku*** - stisnuti ruku pozdravljajući se
tej - te
ter, tere - a, pak
tî - taj
tijek - trk; ***tijekom iti*** - trčati
tim - zato, stoga
tiriti (prez. ***tirim***) - tjerati, goniti, proganjati
tja - odavle, dalje
tjeriti - progoniti

tkogodi - tkogod, netko
toli - tako
tolicijeh - tolikih
tolik - toliko
Tracija - Trakija, u antičko doba zemlja sjeverno od Grčke koji su nastavali Tračani (danas Bugarska i evr. dio Turske)
trajati - provoditi, živjeti (pored običnog značenja)
trijeba - potreba, nužda; ***trijeba je*** - potrebno je
triš - triput, trostruko
trjeska - buka, vika, galama
trud - napor, muka
tuga - nevolja (pored običnog značenja)
tuženje - tuga
tužica - tuga
tvoriti - kriviti

ubraniti (čega) - obraniti, sačuvati od čega
udava - davljenje, gušenje
ugoditi - udovoljiti, prilagoditi se; dopustiti; ***ugoditi se*** - dogoditi se; ***ugoditi se s kim*** - složiti se s kim, nagoditi se, pogoditi se
ukazati - pokazati, otkriti
ukriti - sakriti
uljesti - ući
umiljen - ponizan
umoliti se - smilovati se, ugoditi kome
umrli - smrtan
unapredak - ubuduće, dalje
upaziti - opaziti, vidjeti
upiti (prez. ***upijem*** i ***upim***) - vapiti, zazivati pomoć; ***upiti žeđu*** - utažiti, ugasiti žeđ
uprašati - upitati
uredba - zapovijed, zakon
ures - ljepota
urva - hitnja, žurba
usion - silan, silovit, jak, moćan
uza - uže
uzdvignuti - odgojiti, podići

uzdvignutje - obnova, obnovitelj
uzmnožan - moćan, slavan, plemenit

vaj - jad; uzvik: jao!
var - prijevara, himbenost
varovit - varljiv, nesiguran
vas - sav
već, veće - više
većekrat - višeput, često
velji - veliki
viditi (prez. ***vim***) - znati
viđu - vidim
vik - uvijek; uz negaciju: nikad
vîm - znam (v. ***viditi***)
voljno - svojom voljom, dobrovoljno
vrći (prez. ***vrgnem***) - baciti
vrh, vrhu - iznad, ponad; na; o
vrjemenit - prolazan, zemaljski
vrli - jak, žestok, okrutan
vrlos (gen. ***vrlosti***) - okrutnost

zabaviti - prigovoriti, zamjeriti (pored običnog značenja)
zabit - zaborav
zabiti (prez. ***zabudem***) - zaboraviti
zabitje - zaborav
zač - zašto; jer
zaći (se) - zalutati, izgubiti se
zadosti - dosta; ***biti zadosti*** - biti dovoljno, moći
zagledati - opaziti, pogledati
zaimati - uzajmiti
zalac - zlikovac, zločinac
zaman - uzalud
zamirati - promatrati, uočiti, razmatrati, diviti se
zazriti - primiti za zlo, primiti u zazor
združiti - postići, dobiti, steći, spojiti
zgar, zgara - odozgor
zgor, zgori - odozgor

zgrad (gen. ***zgrada***) - grad; gradske zidine; građevina
zlamen - znamen
zlamenje - obilježje, znak
zla žena - prostitutka
zlat - zlatan
zled - ozljeda, rana
zlica - v. ***zla žena***
zločes (gen. ***zločesta***) - jadan, nesretan; slab, loš
zlotvor - zločin
zvirenje - zvijeri

živina - žrtva; ***dati živinu*** - prinijeti žrtvu
žvati (prez. ***žvem***) - žvakati

Bilješka o autoru

Marin Držić

(Dubrovnik, 1508. - Venecija, 2.5.1567.)

Dubrovački renesansni dramatičar i pjesnik Marin Držić izuzetna je pojava u povijesti europske drame. Unatoč tome što je stvarajući na "malom" jeziku ostao izoliran, jedan je od najistaknutijih europskih komediografa renesanse i manirizma.

Rođen je u brojnoj pučkoj obitelji koja se bavila trgovinom. Njegova obitelj u 14. stoljeću je izgubila plemstvo, a u Marinovo vrijeme upala je u ozbiljne novčane probleme.

Držić se školovao u rodnom gradu. Godine 1526. preuzeo je mjesto rektora crkve Svih Svetih na koje je njegova obitelj imala nasljedno pravo, a 1538. godine postavljen je za katedralnog orguljaša. U to vrijeme dobio je nadimak Vidra. Iste godine uz novčanu potporu Senata odlazi na studij, najvjerojatnije filozofije, književnosti i kanonskog prava u Sienu. Tijekom studija bio je izabran za

studentskog prorektora, što je vrlo ugledna funkcija. Uz Držićeve studentske dane u Sieni veže se i skandal oko njegovoga sudjelovanja u izvedbi neke nepoznate komedije 1542. godine. Takve su predstave bile zabranjene, pa je Držić kažnjen ukorom.

U Dubrovnik se 1545. godine vratio bez diplome. Nakratko je izbivao iz Dubrovnika kada je u razdoblju od 1545. do 1546. u dva navrata stupio u službu, isprva kao sobar, a zatim kao tumač, austrijskog grofa C. Rogendorfa, kojeg napušta uvidjevši stvarne motive grofova putovanja u Beč i Carigrad (izdaja). Godine 1550. se zaredio, ali nije si priskrbio materijalnu sigurnost, pa je 1553. godine prihvatio službu pisara u uredu soli. Krajem 1562. godine, vršeći dužnost nadbiskupskog kapelana, boravio je u Veneciji, gdje je, uz kraći boravak u Firenci (1566) i Dubrovniku (1563-1564), ostao sve do smrti. Godine 1566. predao je toskanskom vojvodi Cosimu I. Mediciju urotnička pisma u kojima ga moli za pomoć u rušenju nesposobne i autokratske dubrovačke plemićke oligarhije i uspostavljanje zajedničke pučke i plemićke vlasti, na koja nije dobio odgovor. Od 1938. poznata su četiri takva Držićeva pisma, a godine 2007. u firentinskom arhivu pronađeno je još jedno pismo koje o cijelom slučaju daje dodatne korisne informacije, te dokazi da je Cosimo Medici pisma zaista pročitao i komentirao sa svojim tajnikom, ali nije bio oduševljen Držićevim prevratničkim planovima.

Umro je u Veneciji sljedeće godine, gdje je i pokopan u bazilici Sv. Ivana i Petra.

Iako najčešće neshvaćen od suvremenika, Držić je primio nadgrobne pohvale M. Vetranovića, S. Bobaljevića i M. Monaldija.

* * *

Držićeva uglavnom ljubavna lirika, uz iznimku nekoliko nadgrobnica i poslanica, petrarkističkim stilskim i sadržajnim inventarom uzdaha i poljubaca veliča ljepotu odabranice, čime se nastavlja na domaću pjesničku tradiciju (Šiško Menčetić i Džore

Držić, na koje se kao uzore i poziva). Riječ je o pjesmama objavljenim 1551. godine u Veneciji u zbirci *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnozim druzim lijepim stvarmi*. Držićevim pjesmama u toj su knjizi pridodani i dramski tekstovi u stihu: *Novela od Stanca* i *Venere i Adon.* Vjerovalo se da je to izdanje izgubljeno, ali je senzacionalnim otkrićem 2007. godine u Milanu (Biblioteca nazionale Braidense) ustanovljeno da je Držić te godine zapravo tiskao ne jednu, nego dvije knjige kod dva različita mletačka tiskara. Puni naslov druge knjige je *Tirena comedia Marina Darxichia prikasana u Dubrouniku godiscta 1548. ukoioi ulasi Boi na nacin od morescke; i tanaz Na nacin pastirschi,* zbog čega se također utvrdilo da je *Tirena* odigrana godinu dana ranije nego što se to do tada smatralo, po nekim mišljenjima i prije *Pometa*. Ista su djela, ali u jednom svesku, ponovno tiskana u Veneciji 1607. i 1630. godine, treće izdanje pod zajedničkim naslovom *Tirena.*

Spomenute drame, uz *Hekubu*, preradbu Dolceova prepjeva Euripida, i dramu *Grižula* (ili *Plakir*), kojoj nedostaje izvorni naslov, čine korpus Držićevih cjelovitih sačuvanih drama. Komedijama *Dundo Maroje* i *Skup* nedostaje završetak, komedijama *Tripče de Utolče* (ili *Mande*) i *Arkulin* početak, a *Džuho Kerpeta* i *Pjerin* sačuvani su tek u fragmentima, dok je *Pomet* poznat samo prema naslovu i nekoliko elemenata sadržaja koji se spominju u *Dundu Maroju*. Djela koja Držić nije uključio u tiskano izdanje iz 1551. godine sačuvana su u rukopisima, od kojih je najpoznatiji tzv. "Rešetarov rukopis" koji je nastao sredinom 16. stoljeća i čuva se u Karlovom sveučilištu Pragu. Taj rukopis sadrži sve Držićeve drame osim *Tirene* i *Hekube*.

Držićeve pastorale i komedije, te tragedija *Hekuba*, nastale su i izvedene za vrijeme autorovog boravka u Dubrovniku u razdoblju od 1548-1559, dakle u periodu od svega 11 godina, kada je autor bio već četrdesetogodišnjak. Izvođene su u pravilu u "brijeme od poklad", na javnim prostorima kao što su trg "prid Dvorom" ili vijećnica, ili u privatnim kućama, na pirovima. Držić je pri tom vjerojatno bio kazališni organizator i redatelj, a u nekim je predstavama možda i sam sudjelovao (premda potvrde nema, možda ga je u tome spriječio njegov svećenički poziv). Poznate su nam pučanske i plemićke družine koje su ih postavljale: družine

Pomet, Gardzarija, Njarnjasi, družina od Bidzara.

Izgubljeni *Pomet* izveden je 1548. godine, *Tirena* također 1548. "prid Dvorom", kada je predstavu prekinula bura (prema novim saznanjima to se možda dogodilo i prije izvedbe *Pometa*), te opet 1551. na piru Vlaha Držića, zajedno s pastoralom *Venere i Adon*. *Novela od Stanca* prikazana je 1551. godine na piru Martolice Džamanjića, iste godine kad i *Dundo Maroje*, koji je trebao biti postavljen na trgu ispred vijećnice pred širokim auditorijem, ali je, po svoj prilici zbog loših vremenskih prilika, izvedba premještena u staru vijećnicu. Postavila ga je pučanska Pomet-družina, ista ona koja je igrala *Pometa*. Vlasteoska družina Gardzarija 1552. godine izvodi komediju *Pjerin*, *Džuho Kerpeta* izveden je 1554. na piru Rafa Gučetića, *Skupa* je družina Njarnjasi igrala vjerojatno 1555. godine na piru Saba Gajčina, 1556. godine na piru Vlaha Sorkočevića prikazuje se *Grižula*, dok je tragedija *Hekuba*, nakon dviju zabrana 1558. godine, prikazana 1559. godine. Za ostala djela, komedije *Arkulin* i *Tripče de Utolče*, nema točnih podataka o vremenu i mjestu izvođenja.

O načinu izvedbe gotovo uopće nema sačuvanih podataka, pa znamo samo ono što se može doznati iz prologâ, didaskalija i drugog u samim tekstovima. Na primjer, u Prologu *Dunda Maroja* spominju se "arkiteti", scenski majstori. Držić je bio vješt glazbenik, pa je moguće da je glazbenu pratnju, koja se spominje u tekstovima, pisao sam. Ženske likove glumili su muškarci.

Boraveći u Sieni Držić je upoznao u to vrijeme živu kazališnu praksu u Italiji. U 16. stoljeću kazalištem dominira tzv. eruditska komedija (Ariosto, Bibbiena, Machiavelli), koja se oslanja na antičke uzore, u prvom redu Plauta i Terencija, te osobito popularna pastorala. Držić je u Sieni je mogao gledati jednu družinu koja je osim pastorale njegovala i seosku lakrdiju (farsu), grubo ismijavanje seljaka iz okolice grada. U prologu *Skupa* navodi da Plauta čitaju i djeca u dubrovačkim školama, pa je sigurno da ga je i sam dobro poznavao u izvorniku. Međutim, Držić iz svega toga gradi vlastitu, izvornu poetiku, koja se samo dijelom oslanja na uzore, te je njegovo

djelo obilježeno višeslojnošću, kao i sinkretizmom svih tih različitih tradicijskih i žanrovskih sustava. Držić među prvima u našoj književnosti u potpunosti afirmira svjetovnu dramatiku, a najveći je otklon od tradicije životna adaptacija uzora na stvarnu, živu dubrovačku sredinu.

Kako je već rečeno, pastorale su bile izrazito popularne u Italiji u to doba, pa ih je i u Dubrovniku, prema Držićevom svjedočenju, publika jako voljela. Radnja pastorala popraćena je pjesmom i plesom, uz sretni završetak. Držićeve pastorale inovativne su u tome što se u njima isprepliću sentimentalno-idilična, mitološka komponenta i komično-realistična komponenta preuzeta iz seljačkih farsi, to jest, iz doticaja likova priprostih seljaka iz dubrovačke okolice i fantastičnih stvorenja proizlazi osobit komični efekt. Seljački običaji, živopisni govor, mentalitet, folklorni elementi, seljačka jednostavna razboritost vrlo su vjerno preneseni, a Držićevi seljaci razlikuju se od seljaka u farsama koje je gledao u Sieni po tome što su simpatični.

Već prva Držićeva pastorala, *Tirena*, znatno odstupa od konvencija žanra suprotstavljajući središnjem motivu ljubavi i ljubavnim jadima "pastijera" i vila realističnost i komičnost seljaka koji su uvučeni u fantastična zbivanja. Držić kroz niz priprostih vlaha (priglupi i zaljubljeni Miljenko, njegova majka Stojna, stari konzervativni Radat koji je isprva kritičan prema ljubavi, da bi postao žrtvom njezine strelice, kao i simpatični vlaški dječak Dragić koji prolazi na isti način) ne propušta prigodu iznijeti kritiku obijesne mladosti, ljudskih mana i iskvarenosti gradske sredine. Zanimljiv je i prolog, u kojemu govori o svojoj poetici, uzorima i dubrovačkoj pjesničkoj tradiciji.

Tirena je u svoje vrijeme bila iznimno popularna: igrana je dva puta (1548. i 1551.), te je u 16. i 17. stoljeću nekoliko puta tiskana. Međutim, Držić je od strane svojih neprijatelja optužen za plagijat neke Vetranovićeve pastorale koja nam danas nije poznata, a od napada ga je branio Vetranović sam (*Pjesanca Marinu Držiću u*

pomoć).

Pastorala *Venere i Adon* opet suprotstavlja fantastični i realistični svijet, ali na nešto drugačiji način: seljaci se ne upliću izravno u radnju na fantastičnom planu, nego je samo promatraju, čude se i straše. I u ovom se djelu suprotstavljaju selo i grad, bogatstvo vlastele i zdravi seoski moral i pamet, ali i glupost.

Grižula (poznata i pod naslovom *Plakir*) je, za razliku od *Tirene* i *Venere*, složenih u dvanaestercima, pisana kombinacijom proze i stiha. Vrijednost ove pastorale ističu i brojni međunarodni povjesničari književnosti, smatrajući je za "jedno od najprivlačnijih djela mješovite fantastično-realistične vrste" (W. Creizenach), te uspoređujući ga, po načinu isprepletanja fantastike i realnosti, s kasnijim Shakespeareovim *Snom ivanjske noći*. U svakom pogledu, to je jedno od najsloženijih, najheterogenijih Držićevih djela.

U komedijama je Držić mnogo situacija i likova preuzeo iz antike (u prvom redu Plaut, te Terencije) te talijanske renesansne eruditske komedije, ali ih je obradio sasvim originalno i vrlo uspješno prenio u lokalnu sredinu. Osim na klasičnu i renesansnu talijansku komediju, Držić se u izboru tema povremeno oslanja i na novelistiku (Boccaccio). Satirički odnos prema vlastitoj sredini, te prikrivena ili otvorena politička kritika, osobito u Prologu Dugog Nosa, ali i u iskazima drugih likova u *Dundu Maroju* (Pomet, Tripče) i u drugim komedijama, ponajviše u *Skupu*, upravo je najveća Držićeva inovacija i posebitost u komediografskom opusu.

Prva Držićeva komedija, odnosno farsa sa elementima pastorale, *Novela od Stanca*, sasvim je izvorno djelo. Za razliku od kasnijih komedija, pisana je u stihu. U svega 316 stihova, dvostrukorimovanih dvanaesteraca, Držić je sastavio skladno i efektno remek-djelo, "najsavršenije djelo dubrovačkog komediografa" (Čale), u kojemu je stih vješto prilagođen svakodnevnom govoru i postizanju komičnog efekta.

Najslavnija i u novije vrijeme najprikazivanija Držićeva komedija je

Dundo Maroje, vrlo opsežna i dramaturški složena, s velikim brojem, čak tridesetak, najrazličitijih likova, "našijenaca" i stranaca. Radnja je smještena u Rim, a središnji su motivi novac i sukob rastrošne mladeži i konzervativne i škrte starosti. Novac je ključni pokretač zbivanja, zbog kojega se otac odriče sina i spreman je na obračun s njim, i obrnuto. Držić oštro kritizira sveopću pokvarenost i lakomost. Za razumijevanje *Dunda Maroja*, kao i Držićevog djela u cjelini, ključan je Prolog Dugog Nosa, u kojemu Držić iznosi utopijsku viziju i snažnu kritiku dubrovačkog društva. Sposobne sluge Držić suprotstavlja lakomim gospodarima, a inteligenciju gluposti. Intrige vodi Pomet, "lice koje najlucidnije misli na Držićevoj sceni", lik "deklasiranog, duhovitog izješe i žicara, tavoliza i ojađenog beskućnika ... teška i složena figura" (Jeličić).

Džuho Kerpeta sačuvan je samo u izvacima koje je u 18. stoljeću zapisao Đuro Matijašević i iz sačuvanog se ne može mnogo zaključiti. Po svoj prilici riječ je o pastirsko-mitološkoj komediji, odnosno parodiji.

Komedija *Skup* je prerada Plautove komedije *Aulularia* (*Tvrdica, Škrtac, Ćup*), ali samo u okvirnom zapletu, a zapravo je opet riječ o izvornoj, Držićevoj "najdubrovačkijoj komediji" (Čale), u kojoj se žigoše najkarakterističniji porok obogaćene Dubrovačke Republike - škrtost. Novac, konstanta gotovo svih komedija, ovdje je u središtu, a "tezoro" (blago) je ključni termin koji se stalno ponavlja.

Komedija *Tripče de Utolče* sačuvana je bez prologa i početka, pa ne znamo kad je izvođena, a nije sačuvan ni naslov, pa se po glavnom ženskom liku naziva i *Mande*. Radnja, koja se temelji na nekoliko Boccacciovih novela iz *Dekamerona*, smještena je u Kotor. *Tripče de Utolče* je u odnosu na *Dunda Maroja* i *Skupa* manje pretenciozna komedija, koja nema dublje radnje. To je "vedar splet smiješnih prizora koji se temelje na izrazitim scenskim obratima, na komici situacije" (Čale).

O *Arkulinu* se također malo zna, jer ni ovdje nije sačuvan prolog. To je jednostavna komedija nalik na *Tripče de Utolče*, sačinjena konvencionalno, koja se najmanje odmiče od Plauta i Terencija, te talijanske komedije *erudite*.

Pjerin je napisan prema predlošku Plautove komedije *Menaechmi*, o dva identična brata blizanca, zbog čega dolazi do brojnih komičnih situacija. Obzirom da je sačuvana sasvim krnje, ne može procijeniti u kojoj je mjeri Držić antički uzor adaptirao na dubrovačku sredinu i koliko je u tome uspio.

Premda je ostao izoliran od matice zbivanja, u prvom redu zbog jezika, Držić je izuzetna pojava u povijesti europske drame, jedan od najistaknutijih europskih komediografa renesanse i manirizma, no tek u novije vrijeme međunarodna književna povijest prepoznaje njegovu vrijednost. Često anticipira kasnije trendove, uvodi nove književne i kazališne postupke, te u mnogočemu prethodi Lope de Vegi, Shakespeareu i Molièreu.

Zaboravljen stoljećima, za kazalište je otkriven potkraj 19. stoljeća, kad Stjepan Miletić u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu postavlja *Novelu od Stanca*, a osobito nakon 1938. godine, kada se igra *Dundo Maroje* u režiji Marka Foteza, s nadopunom Mihovila Kombola, nakon čega su uslijedile brojne izvedbe njegovih dijela: redovito se izvodi kod nas, ali postavljeno je i stotinu izvedbi u inozemstvu na svim kontinentima.

* * *

Hekuba je jedina Držićeva tragedija, prerada Euripidove *Hekabe* prema Dolceovom talijanskom prijevodu. U devetnaestom stoljeću smatrali su je Vetranovićevom, dok je Petar Kolendić nije pripisao Držiću. Držićevo autorstvo potvrdio je pronalazak još jednog rukopisa *Hekube* u Šibeniku.

Držić se na nekim mjestima ne drži Dolcea, nego slijedi Euripidov izvornik, što je potvrda da je poznavao latinski prijevod, a po nekim mišljenjima moguće čak i grčki izvornik. Vilinska i satirska "intramedija" izvorno su Držićeva, a uvrštena su možda zbog publike, koja je, kako Držić navodi u Prologu *Skupa*, voljela gledati

vile i satire, pa je na ovaj način pokušava pripremiti na recepciju tragedije korištenjem poznatih i omiljenih motiva i likova. Elementi pastorale dospjeli su tako i u tragediju.

Izbor upravo ove tragedije nije slučajan: Držić u njoj iznosi prikriveni obračun s dubrovačkom vlašću, zbog čega je dva puta zabranjeno njezino prikazivanje.

Odnos vlasti i obespravljenosti, glupost moćnih i mudrost obespravljenih aluzija su na aktualnu političku situaciju. Hekuba je vrlo dorađeno djelo, kojemu je, čini se, Držić posvetio najviše vremena, sastavljeno u dvostrukorimovanom dvanaestercu (kao i druga djela u stihu) i simetričnom osmercu. *Hekubom* se Držić najviše udaljava od renesanse i približava poetici manirizma.

Nakon dviju zabrana 1558. godine, prikazana je 29. siječnja 1559. godine u izvedbi družine "Od Bidzara".

Tekst je priređen prema izdanju:

- Marin Držić: *Djela,* prir. Frano Čale, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb, 1987.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel. (besplatni): 0800/285252
(0800/BULAJA)

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Oblikovanje naslovnice: Zvonimir Koščak

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci,

greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Marina Držića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, napomene, bilješka o piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-189-6

© 2013. Bulaja naklada d.o.o.